

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Խ Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Ի Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

I 8 I 4.

I. 5. 11. 15. 18. 21. 24. 27. 31. Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Միացեալ Մահանդներ:

Վերջինիս. 15 Յունիսի:

Ինկիլիզները իրենց կողմը ձգեցին 600 հոգի առաջներէն՝ որ շատ նեղութիւն մէջ ինկեր էին հոնտեղի պատերազմներուն պատճառաւ, և ինկիլիզները իրենց նաւերով տանէին պիտոր ղառոնք Պերմուտէ: Ամերիգացուց զօրքերը՝ որ կեցեր էին ծովեզերեայ տեղերուն պահպանուէր համար, իմանալով աս բանը, ուղեցին մէկ վարպետ տիւպարայով՝ բռնել ան ամեն ինկիլիզին նաւերը՝ որ ցամաքէն հեռու կեցերէին աս վտիճանին համար. ուստի աս Ամերիգացուց զօրքը մէկէն պոյսով սեցուին իրենց երեսները, և ղգեստներն ալ ձեւացուցին այն պէս՝ ինչպիսի որ կը հաղնէին հարաւային հին տիւտանցի առապները. աս ամեն պատրաստուիները լըմննալէն ետեւ, նշան տրվին ինկիլիզին նաւերուն ուղի գիցամաք մօտենան. ինկիլիզները խաբվելով թէ բռն առապներէն տէի, մէկէն երկաթներն քաշած ցամաք մօտեցան, անատները Ամերիգացիք յարձակեցան իրենց ղէնքերովը ասոնց վրայ, ու ղերէ բռնեցին նաւուն մէջ եղած նաւավարները ու նաւերը:

Որովհետեւ հարաւային Ամերիգայի մէջ

ապստամբութիւն ելաւ Սպանիայի տէրութիւն ղէմ, և կէսէն աւելին կուգէր որ ազատ տէրութիւն ըլլան և չըհնազանդին Սպանիայի թիւղորին, և մէկալ կէսնալ ասոնց ղէմ էին, անոր համար մեջերսին կուիւ բացվեցաւ: Վերին Բերուին մէջ եղած զօրացը Ճէնէնալին գրած խապարին կէօրէ, աս ապրտամբներուն ղէմ ըրերէն պատերազմը որուն մէջ աս ապստամբ հիւտտանցիներէն զայ եղեր է 70 օֆֆիցիալ, 800 զինուոր գերի բռնըվեր է, 400 հոգիէն աւելի ալ մեռեր է. ասկից զատ առեր են ապստամբներուն ձեռքէն ծր կրտոր թօփ, 1,300 թիւֆէնկ ու խէլմնալ պատերազմի պաշար. աս ապրտամբներէն կայ եղեր 7 հազար զօրք աղէկ կըրթըված պատերազմի արհեստին մէջ, բայց երբոր մէկալները աս պատերազմով յաղթըվեցաննէ թիւրին զօրքերէն Աննիօմ ըսված դաշտերուն մէջը, մէկալ 7 հազար զօրքը ամ մէնը իրենց տեղը քաշվեցան:

Մէսօիքօէ եկած նոր խապարները կը պատմեն թէ Բարաք ջային մէջ և բոլոր Ամերիգայի ան կողմերը, ապստամբներուն պատերազմները ամեն օր երթալով կըշատնայ կոր. որչափ Եւրոպացի կկնայնէ աս ապրտամբներուն ձեռքը՝ սաստիկ չարչարանքներով կըսպաննենկոր. ասոնց էն վերջի անողորմութիւն ան եղաւ՝ որ պրեցին կենդանի կէսդանի 500 Սպանիօցի:

ԻՆ-

ԻՆԿԻԼԴԵՌՈՒՄ.

Լճարա . 18 Յուլիս :

Քատիկէն եկած վերջի թուղթերը կրպատմեն, թէ Սպանիայի ազնւականաց ու եկեղեցականներուն մէջ տարաձայնութիւն կայ աս վերջի ատենները, և կերենայ թէ իրեք Փրոխա բաժնւկեր են բոլոր Սպանիա . մէկ կողմը կուզէ Քորթէս ըսված ձերականոնները հանդերձ իրենց նոր դրած ազգային օրէնքներով . մէկ կողմնայ կուզէ որ Ֆերտինանտոս 7 երէր թիւրք . մէկալ կողմնալ աս վերի երկուքին դէմ կուզէ որ Քառո չիդ առջի ձեր թիւրք գայ նստի իրեն ալթոռին վրայ, և ուրիշները դէմ կըկենան աս բանին (թէ անիկայ Պոնաբաութիւն ատենը իրեն ալթոռէն հրաժարելուն պատճառաւ հիմայ օրի նաւոր թագաւորուն ժառանգը է իր տղան Ֆերտինանտոս 7 երէր :

Ամէն պատրաստութիւնները տեսնուեցան՝ փոռթուքէշին թիւրք յաջորդ ժառանգը Ամերիգայէն Լիսպոնա փոխադրելու հմր . Ինկիլիզի պէյլի նաւը 74 թօի բաշօլ խըր կըլեցաւ որ առնուր բերէ Ամերիգայէն :

Յունիսի ծին Ամերիգայէն եկած խապարները կրպատմեն, թէ Օնթարիօ ծովուն մէջ եղած նաւական պատերազմին՝ Ինկիլիզները շատ վնաս քաշելով յաղթւերեն Ամերիգայիներէն :

Երբոր Պուշէո Ճէնէռալին ընծայ տըր վեցաւ Ինկիլիզի թագաւորին պատկերը՝ մինեաթուռայով քաշված ոսկիէ մետալին վրայ նէ, հետը կար նաև աս բացատրուէր . Գեորգ Աւստրիա Քէպերէն, Կառալար Իսպանիա տէրութեան Ինկիլիզներու ալթոռին, իրեն բարեհաճ Պուշէո ժառանգին ընծայէ՝ իրեն վնայ իրեն համարման և զարմայման ան դիպայնալ հան գործողութիւններուն որ ըրաւ Եւրոպայի ազապութեան համար :

Վիեննայէ եկած թուղթերը կրպատմեն թէ Մարիա Լուիզիան Փրանսիոյ եղած կայսրուհին՝ հրաժարեր է ան կէլրէն որ ապրիլի 11ին եղած Պոնաբաութիւն հետ դաշնադրութեան կէօրէ տըրվեր պիտոր իրեն Փրանսիոյ տէրութեան, աս ըստակին գումարը էր մէկ միլիօն դոլլ :

Ինկիլիզին տէրութեան հանեց մէկ ծանուցման թուղթով՝ որուն մէջ կրպատուորէր ամմեն իրեն հպատակները որ են Ամերիգայի միացեալ նահանգներուն մէջ դառնալու ինկիլիզութեան, և ով որ մօտիկ չըգնելու ըլլայ նէ աս հրամանին՝ պատիժ կըսպառնայ՝ իբրեւ հայրենեաց մատնիչներու :

Տուսլինին օրագրութիւնները կրպատմեն, թէ Իռլանտային մէջ մեծ խռովութիւն կայ և

այնպէս յայտնի, որ տէրութեան մարդիկները կըզգուշանան օրթան երևնալու . մէկ օրը անտեղի մեծ դատաւորը պէտք եղաւ որ Բիլքէնիին Քլօնմիլ երթայ, և որպէս զի ապահով ըլլայ իրեն ձամբան տէի, 12 վիշապ ըսված ձիաւորներէն իրեն հետը առաւ, բայց ի վիշայսր նմի խաժամուժ ժողովուրդը Քալան բաղքին երբոր տեսան աս դատաւորը, և զինուորներուն պատճառաւ ըսվը չէին կրնար մօտենալէ՝ ետեւէն քարեր նետելով կարհամարհէին զգաւաւորը :

3 Օգոստոս :

Միջերկրական ծովէն դրուած խապարները կրպատմեն թէ շատ Ինկիլիզներ Էլպա կըզգին գացին՝ Պոնաբաութիւն այցելուել ընելու հմր . Պոնաբաութիւն շատ սիրով ու քիջալալութեամբ ընդունեցաւ զասոր, և բացատրեց իրեն համարումը որ ունի Ինկիլիզի ազգին վր . ասոնց ամմենուն փառաւոր զիաֆէթները ըրաւ . ասոնց հետ շատ բաներու վրայ խօսեցաւ, բայց գլխաւոր խօսակցուել եղաւ Ինկիլիզի ու Փրանսիոյ ազգերուն բնութեան բարուցը վրայ, և շատ արհամարհելով վար կըզարնէր Փրանսիոյ ազգը : Զօրապետը Ինկիլիզի Ֆաէկալթին՝ որ կեցած էր Էլպա կղզիին առջև պահպանուէ համար, հրաւիրված էր աս Պոնաբաութիւն ըրած զիաֆէթին, ասոր համար զօրապետնալ իբրեւ զՊոնաբաութիւն իրեն նաւուն մէջ սեղանի . ասոր մէկ փառաւոր զիաֆէթով ընելին ետեւ մեծ ուրախութիւն ալ ընել տըվաւ նաւուն մէջ ի պատիւ Պոնաբաութիւն հանդէսները լըմնալուն ետեւ Պոնաբաութիւն նորից գործաւ իրեն կղզին ու ձեռք առաւ իրեն տըրտրական մտածումները :

Ան մեծ հանդէսը որ օգոստոսի մէկին էր զաւ Ինկիլիզէոռայի մէջ խաղաղութեան համար, կոչվեցաւ Եւրոպայի և որոշեցին որ ամմեն տարեդարձին նոյն օրը մեծ հանդէս ըլլովի : Ինկիլիզէոռայի տարեդրութիւններուն մէջ չի կարդացվի ինչ մէկ այսպէս փառաւոր հանդէսը որ այսչափ անհամար սէյիրքի ըլլար . Սան Ժաակսին չորս դին ու խելմը տեղ ալ հրապարակին մէջէն պահված էր ան մարդիկներուն՝ որ պիտոր գային թէսքերէյով որ տըրված էր 150 հազար հոգւոյ, իսկ մէկալ մնացած ժողովուրդը աս տեղէն դուրս կեցած էին . հոնտեղի եղած պղտիկ ջուրին քէնարը շատ չատըռներ բացված էին և աս ջուրին վրայ շինուած էր կամուրջներ չինու մաշինի կամուրջներու ձեով :

Երբոր մօտ էր իրկվան սահաթը ճին Սատլէո անունով երևելի օգին մէջ ձամբորդուել ընողը եկաւ մըտաւ իրեն օգտաւրիկ

րիկ գունտին մէջ որ էր պատրաստուած հանդէսի հրապարակին մէջ տեղը, և երբոր ժամանակը հասաւ նէ թող տրվին օգնապարիկը, և որովհետեւ շատ հանդարտ հաւամբնէր, անոր հօր կէս սահաթի չափ երևցաւ օգնապարիկին վեր ելլալը և անկից ետեւ խայտ եղաւ աչքներնուն. անտառէն սկսան ինկիլզին պատերազմական նաւերը ձևացնել Նեղոսին մէջ եղած ծովային պատերազմը, մէկ կողմը ձևացնէր ինկիլզ, մէկաւ կողմը Ամերիկացիք՝ սանքի ինկիլզին թշնամի. խելով ժամանակ պատերազմէն ետեւ, յաղթեցին ինկիլզները առնելով Ամերիկացիներուն ձեռքէն մէկ Փռեկաթմը, և 7 կի՛ 8 նաւ ալ իրենց կեցած տեղը իբրեւ թէ պատերազմի կանոնով գերի բռնովեցան ու ալքեցան. աս հանդէսը ըլլաւ առաջին, Հիւտե-Բարբի կողմէն ալ ուրիշ խաղեր կը ձևացնէին. ինչպէս որ հետագայ եղաւ, աս հանդէսին սէյրիճիներուն թիւը էր 400 հազար:

Սահաթը 10 ին սկսան չորս դիէն թօփեր նետել ուրախուէ համար, և թօփերուն շաւաթան քչեց 20 վայրկեանի չափ, և այնպէս կարգով կանոնով կրնէսէին որ թօփերուն ան ը հատ գոռալը՝ լսօփերուն կրնար ըլլալ մէկ օրինակմը պատերազմի. աս թօփերը լըմընալէն ետեւ սկսաւ զանազան Ֆիշէնկներուն հանդէսը, մարդ չիկրնար ստորագրել ինչ որ ձևացուցին Ֆիշէնկներովն. մէկ կողմէն կերևնար օգնապարիկ գունդը կրակէ՝ որ երկինքին մէջ կը թռլոցէր, մէկ կողմէն բարձր բարձր բերամիտէսներ. անդիէն հաւան թօփիներու կրակ դարձած կիւլէներ կելլային կինջնային օդին մէջ. ասողէ քաշած պատերը զարդարված զանազան հիւսովածներով զարդարանքներով կերևնար մէկ ուրիշ կողմէն. ուր թողունք բիւսկիւրմէները, հաւա Ֆիշէնկները, կրակէ շատը զանները ու ուրիշ տարբեր ու նոր գիւտերով զարդարանքները. նոյն հանդէսին տեղը զարդարված էր նաեւ փառաւոր գիշերային լուսաւորութիւն:

9 ին:

Ինկիլզի տերուիւր շատ բեռան նաւեր վարձեց՝ առանց նայելու ստակին ու նաւերուն մեծուելը ու պզտիկուէ. առջի բերանը կարծրլեցաւ թէ աս նաւերով ինկիլզի զօրք պիտոր կրէ Ամերիկա, բայց վերջի խապարները հաստատ իմացուցին թէ աս նաւերը բռնէրէ Փրանսըղի տերուէ խարճով Փրանսըղի զօրաց համար՝ որ երթային պիտոր Սան Տօմինկօ տիրապետելու ան Ամերիկայի մասին՝ որ վերջի եղած դաշնադրութիւն ետ դարձուցին Փրանսըղին:

Մէկ նամակմը որ օգոստոսի մէկին գրուած էր Տուպլինէ (որ է Իռլանտայի մայրաքաղաքը), կը պատմէ թէ մէկ Ամերիկացի խորասանի նաւը եկաւ մտաւ Տուպլինի պօղաղին մէջ ու հոնտեղը գերի բռնեց ու այրեց խելով նաւ. ասոնց մէջը կար մէկ նաւմը՝ որ Պօրտօէն եկերէր լցուն ռախիով. աս նաւին մէջէն ամմէն բան պարպեցէն ետեւ, այրեց զնաւը ու մէջի նաւաւարները ցամաքը ձգեց՝ մայրաքաղաքէն 50 մղոն հեռու: Ըստ ուրիշ ինկիլզի նաւեր ալ բռնեցին աս Ամերիկացի խորասանները: Եւրէն ժողովք պիտոր ընեն խաղաղուէ վրայ խօսելու Ամերիկացիները ու ինկիլզները, բայց ինչպէս որ յայտնի է նէ, Ամերիկացիք յանձն պիտոր չառնուն ինկիլզին առաջարկութիւնները՝ թէ որ ինկիլզը չըզիջանին պազի առաջարկութիւններու:

11 ին:

Ինկիլզի տերուիւր խապար առաւ Ամերիկայէն թէ եղերէ մէկ սաստիկ ծովային պատերազմմը Բասսամաքուօտիին պօղաղին մէջ. և ինկիլզները շատ նաւեր զայ ըրեր են Ամերիկացիներուն պատերազմի նաւերէն:

Փրանսըղի հիմակվան թագաւորին եղբոր տղան որ կը կոչվի Պէռոտի տուգայ, Փրանստէն Լօնտա գնաց իրեն պահապան օֆֆիցիաներով, ու հասաւ Լօնտա օգոստոսի 10ին կէսօրվան մօտ. ու իրիկվան սահաթը հին գնաց տեսնելովորեւ համար ինկիլզի թագաւորին տղուն հետ: Էրթէսի օրը որչափ որ Փրանսըղի վերջի խորովուէն փախած Փրանսըղներ կային, եկան ներկայացան իրեն. աս Բրինչիբէն Փրանսայի որ քաղքէն որ անցանէ, շատ մեծ սէր ու յարգութիւն ցրցուցին իբրեւ իրենց օրինաւոր իշխանին, նմանապէս բոլոր զինուորականները՝ որ աչքէ կանցընէր որ քաղքէ որ կանցներէ. և իրեն անոյշ բնուէր համար ամմէն զինուորականներու սիրտը կը կապվիկոր աս Բրինչիբէնին հետ. ասիկա մէկ քանիմը օր կենալէն ետեւ Լօնտա նորէն Փարիզ դառնայ պիտոր. Փրանսըղի թագաւոր խիկեց զասիկայ Լօնտա՝ որ իրեն կողմանէ նորէն շնորհակալութիւն ընէ ինկիլզի թագին տղուն:

Չինուսաչինէն եկած խապարները կը պատմեն թէ մեծ պատերազմ բոցվրէ բաղաքացիներուն մէջ. ասոնք երկու Փրանս բաժնրվրէն ու չարաչար կը շարդենկոր մէկը մէկ. մէկ պատերազմմը մէջ աւելորդապաշտուէր չինուսաչինի թագաւորէն ապա տամբող քիթացիներուն Ճէնեւալին պատճառ եղաւ որ թագաւորին կողմը եղօնները յաղ-

յաղթեցին ապստամբներուն, ապա թէ ոչ ապստամբները յաղթէին պիտոր մէկալնե-
րուն . և աս եղաւ Ճէնէալին աւելորդա-
պաշտութիւն . պատերազմին էն տաքցած ա-
տենը սանքի տեսերէ աս Ճէնէալը թէ
ամպերէն վար ինքած էրիւր վէշալ ըսված չի
նումաչիններուն չաստուածը՝ կըպատերազ-
մերկոր թէրին կողմը եղած զօրքերուն դէմ,
և ինքը աս օգնութիւն ապաւինեալ, խայրի
ամենեւին չիջանաց որ պատերազմին հարկա-
ւոր արհեստները բանեցնէ յաղթութիւնը
վաստընելու համար, աս պատճառաւ իրեն
կողմը եղողները չարաչար կ'ոտորվեցան, և
ինքնալ ինկաւ մեռաւ պատերազմին մէջ, աս
պատերազմին մէջ շատ մարդ ջարդովեցաւ
երկու կողմանէ ալ, և ինչպէս հիսապ եղաւ
մերջնէ, երկու կողմէն մէկէն դրեթէ մէկ մի-
լիսնի չափ մարդ մեռաւ Բէքհինո ըսված
քաղաքին մէջ . աս քաղաքին դուռները երեք օր
չիբացվեցաւ ամենեւին աս պատերազմին հա-
մար :

Ինչպէս որ պատմութեցաւնէ, չինուաչին
ներուն մէջ ելերէ մէկ ծածուկ աղանդմը ա-
մենեւին նման ֆարմասոններու ու ճաքօպին
ներուն . ասոնք ունէին մէկզմէկու մէջ ծա-
ծուկ իրենց միաբանուէ նշանը, և մէջերնին
երդում կրնէին ամենեւին նման ան ծածուկ
ժողովքին՝ որ ատենօք ելերէր բոլոր Գեր-
մանիային մէջ . թէ որ աս բանըս իրաւ էնէ,
և թէ աս աղանդին մէջ մրտնոյները ամեն
օր երթալով կըշատնան կորնէ՝ կընանք ըսել
ապահովութիւն թէ քիչ ատենէն մեծ մեծ փո-
փոխութիւններ տեսնելի պիտոր չինուաչինի
տէրութե մէջ :

Գրեւելէ Ինկիլտէրայի վրայ :

Աս վերջի ատենները ներկայացուցին տե-
րութե էն մեծ ատեանին մէկ ցանկմը որուն
մէջ կըսէր թէ Լոնտոնային մէջ կայ 1,009,546
բնակիչ . Էտինպուռիին մէջ 102,987 . Կլոս-
կօին մէջ 100,749 . Մանչէսթէրին մէջ
98,573 . Լիվերքոօլին մէջ 94,576 . Պրիմնք
համին մէջ 87,753 . Պրիսթօլին մէջ 71,279 .
Լէհտսին մէջ 62,534 . Բիլմութհին . մէջ
56,060 . Բօրթօմութհին մէջ 40,597 . Եօր-
վիքհին մէջ 37,256 : Աս մէկ քանի քաղաք-
ներունը հիսապ եղած է հիմակվան հիմայ :
Լոնտոնա մայրաքաղաքին անհամար բնակ-
չացը կէօրէ իրենց բնակութե տեղնալ հար-
կաւոր է, անոր համար անթիւ շէնքեր շին-
վեցան աս վերջի տարիներուն մէջ թէ հա-
սարակաց և թէ մասնաւորաց, և տահա
ետեէ ետե կըշինվնկոր :

Թատիճի գետին վր կայ 3 մեծ կամուրջ,
ասոնցմէ զատ 3 ալ նորէն պիտոր շինվի . մէկ

կամուրջը պիտոր շինվի 9ր կամարով, և իւ-
րաբանչիւր միջոյց աս կամարներուն պիտոր
ըլայ 120 ոտք տարածուի . վրայի լայնուիւր
կամուրջին առանց երկու կողմի պատերը սե-
պելով ըլայ պիտոր 42 ոտք . Լոնտոնային մէջ
աս կամուրջը շինելու հմը ժողվեցին 800,000
ստէռլին : Երկր կամուրջնալ շինվի պիտոր
9ր կամարով, բայց աս կամարներուն իւրա-
բանչիւրոց տարածուի ըլայ պիտոր 78 ոտք,
և կամուրջին վրայի լայնութիւնը 36 ոտք .
300,000 ստէռլին ալ աս կամուրջին համար
ժողվեցին ու յանձնեցին Վալքէս ճարտա-
րապետին՝ որ հէմէն ըսկոի պիտոր շինել :
Երկը որ պիտոր կոշվի Եր կամարը Լոնտոնայի,
շինվի պիտոր 3 կամարով, և տարածութիւնը
օրթայի կամարին պիտոր ըլայ 240 ոտք,
իսկ մէկալ երկուքինը իւրաբանչիւրոց 210
ոտք . ասոր հմը ալ պատրաստված է 287,000
ստէռլին :

Աս կամուրջներուն շինվելովը գրեթէ պի-
տոր վերջնայ անթիւ նորագիւտ խայրիննե-
րուն գործածութիւն՝ որ շիներ էին ու կըշի-
նէինկոր աս գետին մէջը բանեցնելու հա-
մար մէկ կողմէն մէկալ կողմը մարդ անցնե-
լու . մէկ նոր խայրիմը շինվեցաւ որ գոլոր-
շին պողոտէ զօրութիւն կըբաւեցնէին ջուրին
վրայ որուն շէնքը տեղնիւրեղը բացատրելը
շատ դժուարին է մէկ չըտեսնօղիմը, բայց
աս կըպատմենք թէ աս խայրիններուն ետեի
կողմի ծայրին վրայ կայ մէկ մեծ անիւմը իւ-
րեւելիւր աս անիւնը պըրտելով գոլորշիքնե-
րուն զօրութիւն առաջ կըբշէ զնաւակը սաս-
տիկ արագութիւն, ու նաւակը կըգործածվիւր
Ինկիլտէրայի մէջ Պաթհէն Պրիսթօլ անց-
նելու . աս նաւակները 24 սահալթվան մէջ
կընան քալել 160 ինկիլիզի մղոն ճամբայ :

Աս կամուրջներէն զատ շինվի պիտոր նաե-
ան հին մաքսատունը Էթօրէ-Էլանան, որ աս
տարւոյն մէջ այրեցաւ կրակէն ու շատ մալ
ղայ եղաւ : աս այրած մաքսատունը շատ
պզտիկ էր, անոր համար հիմակվան շինե-
լուքնին բան զառջինը մեծ ըլայ պիտոր .
490 ոտք ըլայ պիտոր շէնքին բարձրութիւնը .
108 ոտք ալ հիման Էթօրէ խորնկուր . 650
հոլէոյ համար տեղ շինվի պիտոր, ի՞նչ պաշ-
տօնատարներուն ու դրագիրներուն . ասոնց
մէ զատ մէկալ մնացած տեղերը այնչափ մեծ
պիտոր ըլայ որ 1050 համալ հանդատութիւն
կարենան իրենց գործողութիւն կատարել . աս
շէնքին օրթան պիտոր ըլայ մէկ սրահմը
որուն երկայնութիւն է 190 ոտք և լայնութիւնը
67 ոտք . մաքսատան ճակատը որ կընայի
Թատիճի գետին վրայ շինվի պիտոր սիւնա-
ղարդ յոնիական ճարտարապետական ձևով
և լայն իսկէլէմը բոլոր չախը բարերով շի-
նած :

նած. հիմայ կրփորենկոր աս մեծականոց չէնքին հիմը ձգեալ տեղերը: Աս չէնքերէն զատ հարակաց բանտերը՝ որուն մէջ կը գը- նեն պարտատէրները, տաճա մեծցընեն պե- տոր, ուղի բանտին պզտիկուէ պատճառաւ չինեղին մէջի եղովները. ասոր հմը 80,000 ստեղին պարտատուեցաւ:

Մօօրֆէլտին մէջ եղած թմբուխանան պզտիկ է տէի նորէն շինեցին. աս չէնքին համար շատ քառակ տալէն ետե մասնաւոր ներք, տէրուխնալ 95,000 ստեղին խարճեց:

Ան ղինուորները որ մեռան պատերազմին մէջ՝ անոնց տղաքը տէրուեր կը պահէ, ա- տոնց համար ալ շինեցին մէկ տունմը՝ որուն մէջ կըրնան բնակիլ հազար տղայ:

Տէրութիւր շինեց իրեն խարճովը մէկ մեծ շէնքմը 20,000 անգամազըննուած ընօղ ճէ- ռահներու, ու վերջը ընծայեց Ինկիլիզի ազգին ճեռահներուն. որ մէկը պատմենք. աստոնցմէ զատ ուրիշ հասարակաց շէնքեր ալ շինուեցան. ինչպէս Ինկիլիզեռայի հնու- թիները պահալու տեղը, ղինուորական դըպ- րատունը, նոր թարախանան ևն ևն:

Հիմա կըխօսվի թէ շինվի պիտոր նոր նոր ճամբաներ, փորվի պիտոր նոր ջուրի ճամ- բաներ նաւակով քաղքին մէջ պըտըտելու համար, որչափ որ ճիւղահմ տեղեր կաննէ, պիտոր վերջովն, և վերջապէս ըլլով պի- տոր ան ամմէն բաները՝ որ կուտայ խօլայու- թի հասարակաց:

ՏԱՆԻՄԱՐԳԱ.

Քօթիկայի. 25 Յուլիսի:

Մօրվէճիայէ եկած վերջի խապարները կը պատմեն՝ թէ անտեղի նոր ընտրված թա- զաւորը սաստիկ ինատ, քրեք է, և անկարե- լի է որ հրաժարի իրեն նոր առած պսակէն. և որչափ կըրնայի պիտոր ջանայ արգելուլ, որ անտեղը չմիայնեն Շվեդի տէրութե- հետը: Սթէէնպիլ Տանիմարգային խաբտան փաշան և մէկ ուրիշ զօրապետմը խրկըվեցան Տանիմարգային թէրէն՝ որ անտեղի ամբող- ները Շվեդի ղըրացը յանձնել տան, բայց Բրինչբէ Բրինթիանօն նոր թէրուր երբոր իմացաւ թէ ինչու համար կուգանկորնէ, արդեւեց զանոնք ու թող չխորվաւ որ մտնան իրեն տէրութե սահմանները: Դաշնակցաց կողմէն որովհետե լիակատար իշխանութի ու- նեցօնքը դացեր էին որ բանը խաղաղութիւն լըմնցընեն տէի, բայց ան բանալ չեղաւ, ղէրէմ նոր թէրը կուգէր խաղաղութի ընելու իրել օրինաւոր թէր Մօրվէճիայի. աս բա- նը երբոր լսեցին դաշնակցաց կողմէն եկող- ները, պատասխան տըվին թէ իրենք իրենց թէրներէն իշխանութի չունին ոչ միայն ղին-

քը Մօրվէճիայի թէր ընդունելու, այլ և ոչ անտեղի գլխաւոր կառավար կըրնան լընել ղինքը՝ որովհետե չիհնաղանդիկոր Տանի- մարգայի թէրին՝ որ է իրեն տէրը:

Հատ նամակները կը հաստատենկոր թէ սկսեր է պատերազմը նոր թէրին ու Շվե- տին մէջ, և կըսեն նաւ աս թուղթերը թէ Մօրվէճիացիք քրեք են մէկ յաղթուեմը Շվե- տին դէմ: Մոսկովը Շվետին օգնէ պիտոր տէի հաստատ կերեւայ, բայց Ինկիլիզեռ- ռան որ կողմը բռնէ պիտոր տէի տաճա յայտ- նի նշանմը չիկայ. միայն աս կայ որ նոր թա- զաւորին իրկած դեսպանները Ինկիլիզեռա- հրաման չիկըցան առնուլ Լօնտային մէջ կենալու ու նոր թէրին կողմէն դեսպանութի ընելու: Նոր թէրուր կերեցընէր թէ կուգէ խաղաղութի ընել, բայց ամենեւին միտք չու- նէր, այլ կուգէր ուշացընել պատերազմին սկսիլը՝ որպէս ղին քըր տաճա աղէկմը պատ- րաստվի:

Կօթիկայի. 28 Յուլիսի:

Յուլիսի 27 ին, կէսօրէն առաջ սահաթը 11 ին Շվետին խաբտան փաշան նշան տըվաւ իրեն մեծ ու պզտիկ նաւահանդէսին՝ որ երկաթ քաշեն ու երթան Մօրվէճիացիներ- ռուն նաւահանդէսին դէմ որ կեցեր էին Հվալթէ կղզիին մօտերը 20 պատնէշով ամուր կերպով պաշտպանված. մէկէն սկսաւ Շվե- տի նաւահանդէսը առաջ երթալ յաջող քա- միովմը, բայց 2 սահաթ անցաւ ջանցաւ քա- մին ալ դադրեցաւ, բայց Շվետները քրին ջըրին մէկ պէյլիկ նաւմը մէյմնալ Ֆոէկաթ- մը մօտեցուցին Մօրվէճիացիներուն նաւա- հանդէսին՝ կէսօրէն ետե սահաթը 6 ին. և մէկալ մնացած նաւերը կըրնային որ պաշա- րեն իրենց թշնամեաց նաւահանդէսը. մին- չե ամմէն պատրաստուինքը տեսնվեցաւ- նէ ղիշերնալ վր հասաւ, անոր համար պա- տերազմիլը երթէսի առաւօտը թողուցին: Երբոր ղիշերային մուծը կը փարատերկոր ու առաւօտը ծագելու վրայ երնէ, երկու Շվետին նաւահանդէսները խրկըն պատե- րազմի պատրաստուի սկսան դալ մօտենալ Մօրվէճիացիներուն. գլխաւոր զօրապետը Մօրվէճիացիներուն՝ առաջուց տեսնալով Շվետներուն աղէկ դիրքը ու նաւերուն կա- ռավարութիւնը՝ աչքը չիկորցըր, որ պատերազմի սասոն հետ, անոր համար ղիշերը փախան անկից, և երբոր հօն հասաննէ Շվետները՝ հիւ մէկ բանմը չիգտան անտեղը, անոր հա- մար նորէն ինկան Մօրվէճիացիներուն և- տեէն, բայց անոնք այնպէս արագ արագ ետե կը քաշվենկոր՝ որ Շվետի նաւերէն հիւ մէկը ետեւուն չիկըցաւ հասնել:

Մօր

Նորվեճիացիները Հվալսե կղզին շուտով մը պարպելու համար մեծ մասը անտեղի պատնէշներուն թօփերը ծովը նետեցին, Ըվէտները մօտեցան կղզին ու մօտան տիրապետեցին. աս հարկաւոր տեղը Ըվէտները տիրապետէին ետեւ ամիկն պատերազմող զօրքերը սիրտ առին՝ թէ Նորվեճիացիներուն առաջին գործողութիւնը այսպէս եղանէ՝ ուրեմն ուժ չունին դէմ առ դէմ պատերազմելու։ Թէպէտ և նոր թէ՛ւորը ամիկն կարելի կերպով կուզէ պաշտպանել, բայց Նորվեճիացիներուն սիրտը կտարած կերենայ կոր. յուլիսի 28ին Ըվէտները պատերազմին պիտոր Քրանկերո կղզին հետ. աս տեղակայորտըցնէին ետեւ Նորվեճիացիները, անկից վերջը իրենց նաւահանդէսը երեւելի գործքմը չկրնար տեսնալ։

Կսեն թէ Ըվէտի թէ՛րը ըսեր է դաշնակցաց դեսպաններուն՝ թէ թէպէտ և ձեր թագաւորները իրենց խոստմունքներէն ետ կենան ու աս պատերազմիս համար ինծի օգնութի չիտան պիլէ, ես մինակ պէտք է որ նրվաճեմ զՆորվեճիացիները, և միացնեմ իմ տերութեան հետը ան տերութիւն։

Տանիմարդային թագաւորը դաշնակցաց դեսպաններուն ձեռքովը գրեց մէկ թուղթ Նորվեճիայի նոր թէ՛րին, որուն մէջ կը հըրամայէ Տանիմարդայի հպատակներուն որ են Նորվեճիայի տերութիւնն պաշտօնին մէջ, թողուն ան տեղը ու դառնան դան անկից Տանիմարդա, և թուղթը տալու ատեն ըսին որ շուտով մը հրատարակէ Նորվեճիային մէջ նոր թէ՛ւորը յանձն առաւ աս բանը այսու դաշամբ թէ ցըցընէ նախ տերութե ժողովքին և թէ հրաման տրլի անկիցնէ՝ կատարէ թագաւորին հրամանը։ Թուղթին էական նիւթը էր աս հեռեւալը. «, Տանիմարդայի թագաւորը երբեք օրինաւոր տէր ետ կրկնէ ան ամիկն լիակատար իշխանութիւն՝ որ տրլաւ Բրինչիբէին Նորվեճիա երթալու ատեն, նաեւ ան իշխանութիւնները որ խրկեց Բրինչիբէին Նորվեճիա հասնէին ետեւ։ Թէ՛րը կը հրամայէ որ թողու թագաւորութե անունը, ու ծանուցման թուղթով մը պարտաւորը զՆորվեճիայիները, որ ըսեն իրենց պարտքը՝ հնազանդելով իրենց օրինաւոր թէ՛րին, և մէկէն բերդերը ամրոցները յանձնէ Ըվէտին զօրացը. թէ՛ւորը կը պարտաւորէ զնոր թէ՛րը՝ որ հնազանդի և թէ որ մօրի չնիկնէ իրեն հրամանին, զինքը դատաստան կրկանէ ու պատժել կուտայ թագաւորական օրէնքին կէօրէ »։

Աս Բրինչիբէին որ եղաւ Նորվեճիայի թագաւոր, էր Տանիմարդայի թէ՛րութե ժառանգը։

զը՝ որովհետեւ հիմակվամ թագաւորը չունի իրեն յաջորդ ժառանգը։

Ը Վ Ե Տ.

Մերօգլաւոր • 3 Օգոստոսի։

Ֆէսէն Ըվէտի ճէնէնալը իրեն յանձնրված գործողութիւն յաջողութե կատարեց. աս ճէնէնալը 20 հազար զօրքով անցաւ անմօտենալի լեռներուն վրայէն, կապեց թիւստէլտալին ճամբան, ու զնայ միացաւ Ըվէտի Բրինչիբէին հետը. Բրինչիբէին ճամբուն վրայ, աս ճէնէնալին գործողութիւն իմացան Նորվեճիացիները, բայց կարծելով թէ ասոր հետ 3 կամ 4 հազար հոգի միայն կայ տէր, ետեւ քաշվեցան՝ ու՛ղի պաշարեն. աս ճէնէնալը անոնց խորհուրդը իմանալունիս եկաւ ինքաւ իտէ ըսված դաշտներուն մէջ 40 կտոր թօփով ու 30 պողպատի օս զօրքով. անտեղ նը Նորվեճիացիք մէկէն սկսան ետ քաշվիլ, Ըվէտները հանգստութե շինելով Սվինէ սոււնտ գետին վրայ կամուրջներ անցան ան դիւ կողմը և մօտան Նորվեճիայի սահմաններուն մէջ առանց մարդմը կորսնցունելու։

Օ Լ Ա Ն Տ Ա.

Աստրաբ • 3 Օգոստոսի։

Պարպարներուն նաւերը խելմը բազմութե կը պրտորնիկոր աս տեղվանքի ծովերուն մէջ, ասոնք բռնեցին 12 նաւ Ըվէտի, Տանիմարդայի ու Օլանտրգի. ասոնցմէ զատ բռնեցին մէկ ուրիշ նաւ մը որ էր Մոսկովի դրօշակով որ Պէտէնէն Ճիւիլդէնաւ կերթարկոր. պարպարներուն թէ՛րը ամիկն հիւսիսային Եւրոպայի տերութիւններուն դէմ պատերազմունի։

11 ին։

() լանտայի նոր թագաւորը յուլիսի 31ին ըրաւ մէկ վճիռ մը՝ որուն զօրութե Օլանտայի սահմանները իրեք կը բաժնէ, քի հարաւային, հիւսիսային ու արեւմտեան Օլանտա, ասոնց մէջ իրեք գլխաւոր զինուորական կառավարութիւն դրվի պիտոր։

Օլանտայի նոր թագաւորը իրեն անդշ ու խոհեմ կառավարութե ամիկնուն սիրտը կապել կուտայկոր իրեն վրայ, և իրեն տերութե ամիկն քաղաքներէն կուղանկոր դեւ պանուկներ իրենց հպատակութե յարգութե ընելու համար իւրաքանչիւր քաղքին կողմէն նոր թագաւորին, և ամիկնքը թագաւորին ներկայանալէն ետեւ կը զննէ կոր գլուխին Օրանտի Բրինչիբէյութե քօքառտան։

Կանա • 11 Օգոստոսի։

Սողովը՝ որուն մէջ ինկիլդէնալայի ու Ամբիլը։

րիգայի միացեալ նահանգներուն լիակատար իշխանութի ունեցողները խօսին պիտոր խաղաղութե վրայն, սկսաւ աս քաղքին մէջ:

Ֆրանսայէն եկած խապարները կրպատմեն, թէ Ֆրանսալի տերուէր պիտոր ոտքի վրայ պահէ իրեն պատերազմական մեծ բանակը՝ քանի որ չէ լըմըցած ընդհանուր խաղաղութե ժողովը՝ որ ըսկտի պիտոր ըլլալ Վիեննայի մէջ, և մինչև որ Եւրոպայի ամ մէն նոր կարգադրուիները չըլմըննայնէ. աս բանը չէ թէ միայն Ֆրանսալի տերուէր այս պէս պիտոր ընէ, այլ և ամիկն Գերմանիայի տերութիւնները նոյնպէս պիտոր ընեն: Զվեցցեռիին սահմանադրութիւնրէն սկսած մէկ զծով մինչև հիւսիսային ծովը անհամար զօրաց բանակ ամ պատերազմի պատրաստութե կեցած են ոտքի վրայ, Վերին Ռէնոյի վրայ մինչև Մօսկւայ, կեցերէ Նեմցէին բանակը: Մօսկւային ու Մօսային մէջ տեղը կեցած է Պոլսին մեծ բանակը: Ինկիլիզն, Անձովէտի, Օլանտորդի, Պէլճիոյի բանակները մէկ տեղ կեցերէն Օլանտային սահմանադրութիւնները. աս ամիկն պատրաստութիւնները թէպէտ մարդուն նորէն վախ կուտան պատերազմի՝ բայց գիտնալով բոլոր Եւրոպայի տերութիւններուն փափաքը իշխանութիւնը համար, հիշ չիտարակուսվոր որ Վիեննայի ժողովը լըմըննայնէ ետև, ամիկն ըր հանգիստ կըբաշլի իրեն տեղը:

ՄՈՍԿՈՎԱՍՏԱՆ.

Մոսկա. 20 Յուլիսի:

Լմենայն հաւեսով կաշխատինկոր լըմընըներու Մոսքա երևելի քաղաքին շինուածքը. հիմակվան շինուածքները շատ գեղեցիկ են ք զառջկաները. իրեն զինարանները, ճամբաները այնպէս գեղեցիկ շինուեցաւ ու կը շինվիկոր՝ որ կրնայ բաղդատվի ուրիշ երևելի տերութեց քաղաքներու շինուածոց. ամ մէն կողմէն կուգանկոր բազմաւ լաճառականներու, գործաւորներու, արհեստաւորներու որ հոնտեղը բանին:

Բիելոսոպոլսկի. 21 Յուլիսի:

Սոսկովին կայսրը երբոր իմացաւ թէ Բիելոսոպոլսկին մէջ մեծ հանդէսներու պատրաստութի կրտեսնանկոր զինքը ալայովընդունելու համար, գրեց աս հետեւէ թուղթը Վասիլթիւսով Բիելոսոպոլսկիէն մեծ ճէնէտալին:

« Իմացայ որ մեծ հանդէսներու պատրաստութի կրտեսնաքկոր զիս լըունելու հմր, բայց ես որովհետև միշտ չեմ ուզած ինծի համար այսպիսի բաներ, հիմայ ալ ինծի շատ անպատշաճ կերևնայ որ թող տամ ընելու

համար այս հանդէսները. գործողութիւնները որ վերջացընել տրվին Եւրոպայի արիւնա հեղ պատերազմները, միայն է ամենակարող Այ գործքը. մենք պարտականենք որ ծունկ չողած շնորհակալ ըլլանք միայն անոր. ուրեմն իմացուր ամիկն հպատակներուս իմին անփոփոխելի կամքըս՝ ոմ զի հիշ մէկ հանդէսի պատրաստութի չիտեսնան զիս լըունելու ու բարեւելու համար. հրաման խրկէ ամիկն զօրապետներուն՝ որ հիշ մէկը չիշար ժին իրենց տեղէն հանդէսի համար: Պատասխան տալու պարտական ըլլաս՝ թէ որ ամ ճշտութե չիկատարես աս իմ հրամանս: Ես միշտ ձեզի ամենասիրելի . . . »

Հաստատեալ. ԱՆԵՔՍԱՆԴՐ կայսր:

29 ին:

Յուլիսի 25 ին, առաւօտեան սահալթը ճին եկաւ հասաւ Աղեքսանդր կայսրը Բիելթոսպոլսկի. քիչ մոնալուսպէս մէկէն զնաց ան տեղի մայրեկեղեցին Այ շնորհակալութի ընելու հմր, և անկից ելաւ զնաց իրեն ձմեռվան սարայը, անկից ալ զնաց իրեն սովորական ամառվան պալատը: Այնթիւ անհամար ժողովուրդը՝ որ շատ ատենէն պէրի կարօտցեր էին իրենց սիրելի թիքին, խումբ խումբ առջևէն ետևէն մէջ առած զկայսրը՝ բոլոր ոգը կըթընտացընէինկոր իրենց կեցցէ կանչելուն ձայներովը. հոնտեղը ընդառաջ ելան կոստանդին կայսեր եղբայրը ու կայսրուհի Տիին մայրը՝ որ եկեր էր Բաւլովսքիէն Բիելթոսպոլսկի նոյն առաւօտը:

26 ին ըրին փառաւոր եկեղեցական հանդէս ձայնաւոր պատարագով՝ ի շնորհակալութի Այ նախահամուէ՝ որ իր պաշտպանութե ողջ առողջ զկայսրը հասուց իրեն տեղը. ձայնաւորին ատեն հոն էին կայսրը, իրեն եղբայրը, կայսրուհիին մայրը ու ուրիշ իշխանները ու Բրինչիբէնները տերութե հանդերձ անհամար ժողովուրդներով. կայսրը իրէն պալատէն մինչև եկեղեցին ձիով եկաւ անհամար ժողովուրդով որ պատերէին ետևէն առջևէն ու մէկ բերան կրկանէին կեցցէ մեր « Իրելի կայսր. իրաւոր արժանի տեսնալու բան էր այս կայսեր ճանապարհորդութիւնը մինչև ժամ. տղաքը, պատանիները, չափա հասները, ծերերը գրեթէ մէկգմէկ չըղնաւ միշտ կրնէին մէկը մէկալէն առաջ անցնելու. ժողովուրդեան ցրցուցած ուրախութիւնը չափ չիկար, ոմանք ուրախուէն ձեռվընին երկինք բարձրացուցած շնորհակալ կըլլային այ, ոմանք ուրախութե կեցցէ կանչելով շափխանին երկինք կընետէին, ոմանք ալ սաստիկ սիրտերնին շարժելով կերթային կրպագներին կայսեր ոտվըները, և վերջապէս կընէին ան ամ

ամեն գործողութիւնները՝ ինչ որ կրնէ մէկ մարդմբ սաստիկ մեծ ուրախուէ մէջ ըլլայնէ. երբոր հասաւ կայսրը այսպիսի ուրախութիւններով ժամուն առջև, ընդառաջ ելաւ Սմբոսիոս մայրաքաղաքին եպիսկոպոսապետը հանդերձ ուրիշ արք եպիսկոպոսներով և իրեն զղերով, և այսպիս ժամ խօթեցին. ամ մէն եկեղեցական հանդէսները լըմննալէն ետև ըսին նաև պէղ ամ գոհաբանեմք. նոյն մէջոցին քաղքի ամեն զանկանները կըջալվէր կոր, ու չորս կողմէն թօփեր կընէտէինկոր ի պատիւ կայսեր:

Իրիկունը բոլոր քիչը զարդարեցին փառաւոր լուսաւորութիւն. և կայսրը իրեն սէղանին հրաւիրեց աս իրիկուն բոլոր ժողովը տէրունէ ծերակոյտներուն և երևելի եկեղեցականներուն. քաղքին լուսաւորութիւնը քչեց 3 օր:

Ան ամեն զօրքերը որ իրենց կամօքը մտան աս պատերազմիս մէջ, մեծ ընծայներով կըխրըկենկոր իւրաքանչիւրը իրենց տունը:

Քաղքի ազնւականները ու վաճառականները բազմ ունեցան ընծայելու կօտանդին կայսրը եղբօր մէկ ոսկիէ թէփսիմը՝ զարդարված անոր աւամաներով. թէփսիին օրթան ձևացուցեր էին մէկ դաբնիէ պտակը՝ որուն չորս դին դրոճած էր աս հէտևէլ մակադրութիւն անոր՝ որ ընծայեց իրեն էնաչը հայրենեաց, և իմացոյց էն առաջ եղած խաղաղութիւնը. քաղքը 1814 թ. խաղաղութեան էն առջի խաղաղ տանողը Բիւթթօպուռով՝ աս կայսրը եղբայրը եղաւ:

Օգոստոսի դաղէթաներուն մէջ զրլեցաւ ան յայտարարութե թուղթը Աղեքսանդր կայսեր՝ որ մայիսի 30ին խրկեց Մոսկովա տանի թէրական աւետանին, և հասաւ հոն անդը յունիս 22ին. օրինակը թուղթին էր այսպէս:

„Մեք Ալեքսանդր Առաջնորդ, շնորհօքնայ կայսր և Բնախալ բոլոր Մոսկովականի:

„Թշնամին հնրակաց խաղաղուն և Մոսկովատանի, որ պատերազմ բանալէն ետև եկաւ մտաւ մեր հայրենեաց սահմաններուն մէջընէ, քչեցինք խօթեցինք զինքը իրեն սահմաններուն մէջ, և հոնտեղը ձգմեցինք զանի հանդերձ իրեն համախոհներովը. լըցվէր էր համբերուն չափը Ամենակարողին՝ որ է միշտ պաշտպան արդարութե, անոր համար զինուորեց զՄոսկովատանը և ձեռք առաւ զասի իբրև իրեն մէկ գործիքը՝ նորէն շնորհելու համար ազատութիւն ժողովրդոց և տէրուեց, և ազատել զանոնք ան լուծէն որուն ասիւր կըտըքայինկոր խէլը ժամանակէն պէրի: Իրաւ որ 1812ը շատ արխրալի տարիմը

եղաւ Մոսկովատանի՝ շատ քնաս քաշելուն պատճառաւ մէկ ապականիւ ու փառամով թշնամիմը, բայց ան վնասները պատճառեղան Մոսկովատանին դերադոյն փառացը, զէրէմ բոլոր աշխարհքին մէջ երևցաւ իրեն մեծութիւն, և ձգեց հիմը Եւրոպայի ժողովրդոց ազատուն. մենք ամեն կարելի միջոցները ի գործ դրինք ետ կենալու համար մէկ անարդար պատերազմմը, բայց երբոր ան սանք թէ անկարելի է, անատներ զէնքի վազեցինք լէգէմ մեր կամացը. դիւցադնութիւն ան ժողովուրդներուն՝ որոց հոգը յանձնը վեր էր մեզի վերին նախախնամունէ՝ չուղեցին վար ձգել ձեռքէ արդարուն զէնքը՝ քանի որ կըտեսնային օտարական թշնամին իրենց երկրին մէջ. մենք անատներ սկսանք զէնք բանեցընէլ որ ասեն չէին կրնար խաբել զմեզ յաջողութիւն ու փառամովութիւն. մեր աղօթքները որ ներկայացուցինք ամենակարող և խորաններուն առաջև, կըլարկոր մէկ այնպիսի սրտեմը՝ որ հաստատուն լուսով ապաւինէր էր անոր անաչառ արդարութեը. աղաւթեցինք բոլոր մեր սրտով որ պաշտպան կենայ մեզի. մենք այսպիսի վստահօք սկսանք մեր դործքը, ու հասուցինք փափաքելի մեր վախճանին:

„Միասիրտ քաջութիւն մեր սիրելի ու հաւատարիմ հպատակներուն, և իրենց հայրենեաց սէրը զօրացուցին մեր յոյսը. մեծաւոր տուլթիւն Մոսկովին հաստատուն ամրութիւն եղաւ մեր ամթոնին՝ որուն վրայ նստեր էր միշտ տէրութե մեծութիւն: ասոնցմէ զատ է կեղեցականները, քաղաքացիները, վաճառականները ամենքը իրենց ձեռքէն եկածին կէօրէ ծառայեցին հայրենեաց. խաղաղ սէր այգեղործները՝ որ մինչև անատներ ա մենեին տեսած չէին պատերազմի խռովութիւն, զէնք առին վազեցին թշնամին դէմ՝ պաշտպանելու համար հաւատքը, հայրենիքը, և իրենց թագաւորը, և աշխնհրնուն բանը չեղեցաւ ասոնց համար զոհ ընելու նաև իրենց էն սիրելի կեանքը:

„Մոսկովները որովհետև չէին սորված ուրիշ ծառայելու, և հիւ մէկ օտարական տէրութիւն դուրս չէին խոնարհեցուցած, անոր համար շուտով իրենց ինչ ըլլալ սորվեցուցին անոր՝ ով որ ուղեց ձնշելով խոնարհեցուցանել զիրենք. թշնամին թէպէտ և ուժով վինուարած եկաւ մտաւ իրենց տէրութե սահմաններուն մէջ, բայց անոնք ալ հոնտեղը շինեցին գերեզման իրենց թշնամիներուն համար: Այսպէս կըբարձրացընէ զանոնք՝ որ բոլոր սրտով իրեն կապալինէն. թշնամին ախալ թափալ փախաւ մեր առջևէն, և քիչ մարդ ազատեցաւ այնչափ ան:

անհամար ու ուժով բանակէն՝ որ գացին պատմեցին իրենց բոլորովին կոտորածը։ Այսպէս կրպատօէ Աժ զհարսները։

«Թշնամին նորէն սկսաւ ժողովել իրեն զօրու թիւը։ ան ազգիք՝ որ պատերազմեցան Մոսկովին դէմ, իմացան թէ իրենց ապահովութիւնը համար պէտք է մէկտեղ ժողովել բոլոր իրենց զօրութիւնը։ Մենք՝ հայրենիքը թշնամին յարձակմանէ աղէկմը ապահովեցնելու համար, պարտաւորութեանք որ ըզթշնամին աղէկմը անդին բշխեք մեր տէրուն սահմաններէն, անոր համար մեր յաղթական զօրքերը հասնի տնկեցին իրենց դրօշակները Վիսթօլա գետին եզերքներուն վրայ։

«Երբոր կըսկըսեցիր 1813 թ ժողովուրդները սկսան ականջ դնել ճամարտութե. քաջարուիք որ մարերէր բռնաւորութե լծը ունեւորինքէն՝ սկսաւ բորբոքիլ միաբանեցան մէկտեղ ամմին ազգաց զօրուները, և ով որ դէմ կեցաւ մեզի նրվաճեցինք զանոնք զէնքի ուժովը, և յաղթուէ յաղթուն անցնելով հասանք կոխեցինք Ռէնօի եզերքներուն վրէ։ Հիւ մէկ բանմը չեկրցաւ շարժել թշնամին սիրտը՝ որ խոնարհի խաղաղութե, անոր համար տահա տարիմը չէր անցած՝ որ զմեզ տեսաւ Փարիզու պատերուն առջևը։ Փրանսըղին ժողովուրդը՝ որուն հետ չունէինք ամենակն մէկ լծանմունք, թող չեւորվաւ պատուելու իրեն վրայ ան փոթորիկը՝ որ կըսպառնարկի զինքը խըխելու աբեան ծովուն մէջ։ Փրանսան բացաւ իրեն աշխները ու տեսաւ ան անդունդը՝ որուն մէջ իյնար պիտոր։ Երբոր պատուեցաւ ան վարադոյրը՝ որ խաբէուիլ բռնաւորին քաշեր էր իրենց աշխներուն առջևը, կարմրեցաւ ամենուն երեսը ամօթէն՝ երբոր իմացան թէ եղբրեն մէկ բռնաւորիմը դործիք։ անտեսնը հայրենեաց ձայնը հնչեց ժողովըրդեան սրտին մէջ։ փոխվեցան բաները։ վերցրվեցաւ բռնաւորը, և օրինաւոր թաղաւորը ազգին՝ կանջվեցաւ իրեն աթոռը։ Փրանսան խաղաղութե կրփափաքէր, անոր համար տըրվեցաւ իրեն առատաձեռն ու երկարատե խաղաղունքը։ աս խաղաղունք երաշխաւոր կըլայ հասարակաց ու մասնաւորաց ապահովութե և հանդարտութե։ աս խաղաղունք կըհաստատէ անկախութիւնը ու աղատութիւնը ազգաց։ կըխոստանայ երջանկութե Եւրոպայի, և կըպատրաստէ վարձք ան աշխատանքը որով քաջութե վերցրվեցաւ օրթայէն ամմին վտանգները։

«Այսպէս ամենակարող վերցուց մեր վրայէն ամմին մեր թշուառութիւնը, փառաւորեց մեր հայրենիքը՝ ամմին մեր յաջորդներուն առջևը, և կատարեց մեր սրտին

բաղձանքը։ Ուրեմն պէտք է հիմայ որ բարձրացնենք մեր շնորհակալութե ձայները դէպ ի անոր՝ ուսկից կըբաշխովի նմ բարիք։ կըհրամայենք՝ որ մեր տէրութե մէջ փառաւոր հանդէսներով ու ջերմեւանդութե շնորհակալըլովիայ։ մենք կըհաւատանք թէ Մոսկովտանը մինչև հիմայ ծունկ չողած յաւիտենականութե աթոռին առջև թափած է իրեն ուրախութե արձունքը երախտադիտութե համար։

Հասարակաւ. ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ Կայսր։

ԲՐՈՒՍՍԻԱ.

Պէտլին. 16 Յուլիս։

Պառլի թագաւորական խորհրդականներէն մէկը, որ է նաև գլխաւոր ճէնէռալ Բլէվիթձ քաղքին, ընդունեցաւ հրամանաւ թագաւորին, Մակտէպուռկ քաղքին՝ որ է իրեն հայրենիքը, մէկ ոսկիէ քողաքական պսակմը՝ որ խրկէր էր անտեղի ժողովուրդը ինչան համարման ու սիրոյն որունէին իրեն վրայ։ Պէտլինի մէջ հաստատ կըխօսվէր թէ յուլիսի 20ին թագաւորին կողմէն դեսպաններ երթար պիտոր Տրէզուա՝ որոնք թագաւորին կողմէն տիրապետէին պիտոր Սաքսոնիայի տէրութե մէկ բաժնին, և թէ թաւէնլծէին Պառլի ճէնէռալը առժամանակեայ կառավարութե պիտոր տիրէ բոլոր Սէզդիային։ Երբ որ թագաւորը կըմտնայ Պէտլին, պիտոր ընեն մէկ փառաւոր զիաֆէթմը բոլոր քաղքի մուրացիկ աղքատներուն, աս պատճառին համար խէլմը ստակ ժողովեցին Պէտլինի բնակիչներէն։

Պառլի տէրութե մէջ հրատարակեցաւ մէկ հրամանմը՝ որուն զօրութե կորդելուր որ Պառլի վաճառականները հաղորդակցուի չընեն Եւրովէսիայի հետ՝ մինչև որ տէրութե նոր հրամանմը չելայնէ աս բանիս վրայ։

Բնակիչները Պոսթօք քաղքին ուրտեղ ծներէր Պառլի Պառլիին երեւելի ճէնէռալը, ուղեցին յիշատակարանմը տնկել իրենց քաղքին մէջ ի պատիւ և ի յիշատակ աս երեւելի ճէնէռալին։ Երբոր աս բանիս հրատարակող թուղթը բիլլին մէջ տարածվեցաւ նէ, մէկ սահաթվան մէջ այնչափ մարդ ստորագրեց աս թուղթին՝ որոցմէ ժողովըլած ստակին դումարը եղաւ զրեթէ 10 հիւրընչ։ աս յիշատակարանը տնկին պիտոր քաղքի հրապարակին մէջ ան տեղը ուրտեղ որ շատ անցուդարձ է։

6 Օգոստոսի։

Պէտլինի քաղաքացիները կըկարծէին թէ թիլը դայ մոնայ պիտոր անտեղը օգոստոսի 7ին անոր հմր մեծ հանդէսներու պատրաս

րաստուհներ տեսերէին և տահա կրտսնէին կոր, աս խապարը երբոր թէւորին ականջը հասանէ՝ փութացուց իր ճամբորդուիը ու օդոստոսի չին հոն հասաւ և կուգէր արգէլ լել տալ ամիկն իրեն համար ընելու հանդէս ները, շատ աղաքցին զԹագաւորը որ լուսնի իրեն հպատակներուն յարգութիւր, բայց թէրը մշտիկ չըզըրաւ ըսելով, «ինծի բաւա կան է ան սէրը ու յարգութիւր» որ ցըցուց Պուռչին ազգը աս վերջի տարիներուն մէջ, քան զամիկն հանդէս ինծի սիրելի անցաւ ան գործողութիւնները»։ Երբոր տեսան թէ չհէ մէկ կերպով չիկըցան հաւանեցընել զանի, անատենը լեզունին փոխեցին ու ըսին թաղաւորին, ազգը կուգէ որ փառաւոր հանդէսով ընդունի ան զօրքը՝ որ իրենց հայրենեաց հմր կեանքերին վտանգի մէջ դըրած պատուոյ դաշտին մէջ, քաջութիւն ապահովցուցին ազգային անկախութիւր, աս բանիս ոչ միայն դէմ չիկեցաւ թէւորը, այլև առաջին յորդորողը ինքը եղաւ և խոստացաւ թէ երևելի Ճէնէռալները մանաւանդ Պուռչէն Ճէնէռալը իրեն քովը առած զան մտնան մայրաքաղաքը։ օգոստոսի 7ին կատարեցին աս հանդէսը հետեւեալ կերպով։

Պառնտէպուռկին դուռը՝ որ արդէն շինուած էր յաղթողական կամարի ձևով, աս միջոցիս մէջ մասնաւորապէս երեցաւ իրեն վրայ նոյն դիտաւորութիւր։ զերէմ ան յաղթութե առապան՝ որ շինուած էր դրանը վրէ, երբոր մտան Փրանսըզները ան տեղը, վերցուցին ու առին տարին Փարէզ։ և երբոր Փարէզ մտան դաշնակիցները, նորէն ետ դարձուցին ասիկայ։ Նոյն գիշերը որ երթէ սի առաւօտը մշտնաբ պիտոր թէւորը քիբ, աս յաղթութե առապան տարին դրին նորէն իրին տեղը ու փառաւոր չուխայով ծածկեցին՝ ունի զի մարդ չիտեսնայ։ և երբոր թագաւորը անցնէր պիտոր դռանը տակէն՝ անատենը խայտ ըլլար պիտոր ան չուխան՝ որ ծածկէր էր աս նշանը, իմացընելու համար թէ թէրը պատերազմի յաղթութե դարձած՝ կըմտնայկոր իրեն մայրաքաղաքը։

Երբոր բոլոր անտեղի զօրքը հազված կապված շարվերէին պատերազմի կարգով ու կըսպասէին կոր թէւորին, մէկ խումբը ծառայական կարգի ազնիւներու եկաններ, կայացան հոնտեղի կեցած զօրացը Ճէնէռալին, ու ընծայեցին չորս արծաթէ պատերազմական փող Բաւիէի՝ որ իրենց խորձովը շինել որվերէին։ Ճէնէռալը թագաւորին կողմանէ ընդունեցաւ աս ընծայները անուշ և քիբաւոր կերպովմը։ Երբոր թէրը հասաւ անտեղը՝ ուրտեղ կըսպասէինկոր իրեն, մէկէն չորս դիէն մէջ առին զանի թա-

գաւորական պահապան դուռդին զօրքերը՝ մէկ բերան կէջէ Բէրն կանչելով։ ան միջոցին չուխան որ ծածկէր էր Պառնտէպուռկի դռան վրայ եղած յաղթութե առապան, մէկէն յանկարծակի խայտ եղաւ ու երեցաւ աս յիշատակարանը, անատենը ժողովուրդները ու զօրքերը ծափ ծափի զարնելով իմացան թէ իրենց առջի փառքը ձեռք ձգերեն նորէն։

Առաջուց քիբին մէջ բացօթեայ շինուած էր երկու բարձր քարէ աստիճան վրայէ վրէ։ և էն վրան ալ շինէր էին մէկ խորանմը որուն անունը դրեր էին խորան յաղթութե, և հոս տեղը պիտոր ընէին շնորհակալուի նոյն իրեն ըրած բարեբարութիւններուն համար։ աս խորանը վարդարված էր միայն եկեղեցական նշաններով, և չորս կողմը շարված կեցէրէին անտեղի եկեղեցականները։ խորանին ետեւի երկու կողմը շինուած էր երկու վերնատուն։ մէկին մէջ կեցած էին թագաւորապէս ազգատոհմին Բրիտիշերէստները, մէկային մէջ կեցէր էին տերութե երևելի իշխանները։ խորանին էն առջևը շինեւէին մէկ փառաւոր տեղմը թէւորին համար ու իրեն հետ եղող երևելի Բրիտիշերէստներուն ու Ճէնէռալներուն հմր։ աս խորանը որովհետեւ մէջ առեր էին լարձակ երկաթէ բարմանը, խով, անոր համար ներսի կողմէն շարվէր էին հետեւալ զօրքերը, դրոսի կողմէն ձիաւորները։ Երբոր թագաւորը ամիկն իրեն ալայով հասաւ հոս և իւրաքանչիւրը իրենց տեղը տեղաւորվեցանէ, անատենը դադրեցուցին զանկալները՝ որ մինչև անատենը կըլայէին կոր։ անատենը զինուորները ու ժողովուրդները հանդերձ բազմուք չալըծինետու ըսկըսան մէկ բերան երգել իրենց երգը որ կըսկըսի պարէ և գոհուի գերագոյն բարւոյ ևն։ Երգը լըմընային ետեւ եկեղեցական դիտաւորներէն մէկը եղաւ խօսեցաւ ճառմը՝ յարմար ան հանդէսին, երբոր կըլլար աս հանդէսը ամիկնը կեցած էին գլուխին բաց, և վերջի աղօթքին ատենը թէւորին սկսած ամիկնը ծունկ չօքերէին գետնին վրէ։ նոյն միջոցին արեղակը ծածկվէր էր թանձր ամպերով և մէկ քանի կաթիլ ալ անձրեւ եկաւ, բայց վերջի աղօթքը ընելուն ատեն մէկէն բացվեցաւ արեղակը։ անատենը ոտք ելան ու սկսան երգել վերջի երգը դոհուէ։ աս ձայներուն հետ խառնըված թօփերուն ու զանկալներուն շամթան՝ բոլոր քաղաքը կըգոռացընէինկոր։ Երբոր աս ալ լըմընցանէ արձակվեցաւ ժողովուրդը քահանայական օրհնութե։

Ասկից եւա թագաւորը ու գնաց յայցելութե Էլ շինետուն և անկից դարձաւ իրեն պալատը՝ ուրտեղ պատրաստվէր էր մէկ սեղան։

զամբ 270 հոգւոյ համար : Երբոր գիշեր եղանէ բոլոր քաղաքը զարդարեցին լուսաւորութիւն, և իրիկամ սահաթը 9ին թիւորը իրեն հետ առած Պուշեռ, թաւէնթաւէն, ու Պուլով Պուշի Ծէնէաւները հանդերձ ուրիշ օֆֆիցիալներով : Գնաց պարտեցաւ քաղքին մէջ սէյր ընելու համար սքանչելի քաղքին լուսաւորութիւն :

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա .

Վ Է Լ Ե Ն Ա . 13 Յոկտեմբեր :

Թիւս Վ Է Լ Ե Ն Այի մէջ և թիւ ուրիշ գերմանիայի տէրութիւններու մէջ կը խօսովեկոր իբրեւ հաստատ, թիւ Ե Լ Ե Ն մէջ կայսրը հանդերձ ուրիշ երևելի Բրիտիքիներով գայ պիտոր իդաւայ իհանուր ժողովքէն ետև, ունի զի ան իդաւայի սահմանները՝ որ առաջ Գերմանիայի տակ էր, և հիմայ նորէն կը միացվի կոր նոյն տէրութեան հետընէ, աղէկմը կարգաւորէ :

Վ Է Լ Ե Ն Այի մէջ մեծ հանդէսներու պատճառութիւններ կը տեսնուիկոր, ունի զի թիւ գաւորները հոն գալու ըլլաննէ՝ անոնց արժանաւորութիւն կէտի պատուէն : Ան հանդէսները որ պիտոր ընէ Վ Է Լ Ե Ն Այի կայսերական ազգատոհմը, և ուր որ հրաւիրվի պիտոր ան հանդէսներէ՝ կը խորհրդովեկոր հեմակման հրաւիրմանց թուովթիւր :

Մոսկովի կայսրուհին Վ Է Լ Ե Ն Ա եկեր էր, բայց հիմայ Վ Է Լ Ե Ն Այի գնաց Պատեն, և հոն կը կենայ՝ մինչև որ Ալեքսանդր կայսրը նորէն Վ Է Լ Ե Ն Ա գայնէ, անատներ կայսրուհին ալ նորէն Վ Է Լ Ե Ն Ա գայ պիտոր : Բաւմայի Բրիտիքիէն որ է Մարիա Լուիզիայ Ե Լ Ե Ն մէջ կայսեր աղբիկանը տղան սկսաւ խօսիլ Ե Լ Ե Ն մէջ : Կայսերական պալատէն շատ բաներ կը պարզուիկոր՝ որպէս զի գալու թագաւորներուն տեղ պատրաստեն : Պարոն Սթուվեր անունով մէկը շիններ է նոր նոր ֆիշնկներ, որ թիւ գեղեցիկութիւն և թիւ վարպետութիւն կը գերազանցէ ամեն տեսակ ֆիշնկի խաղերը՝ որ մինչև այսօր գրտված ու տեսնուած է : Տրուով Գրանսըզի Ծէնէաւը որոշեց՝ որ քանի որ կենդանի էնէ կենայ Մարիա Լուիզիայ հետ Ե Լ Ե Ն Այի մէջ : Մարիա Լուիզիայ որ կենայ կը պարտի իրեն կողմին մէջ գրտանաց համար, և գիշերվան մեծ մասը գրտով կարգաւորվ կանցնէկոր :

4 Օգոստոս :

Որովհետև Պոլսի մայր ազնւականները աս վերին պատերազմի ատեն կամաւոր գացեր եղեր էին անմիջապէս պահապան զօրք կայսեր, և պատերազմի ատեն ուր որ կը թաքնէ կայսրը իրենք ալ հետ դացին, և ամեն

պէտք եղած ծառայութիւն ըրին կայսեր, անոր համար կայսրնալ մասնաւոր կերպով շնորհակալ ըլլալէն ետև ասոնց, ընծայեց ամեն մէկուն մէկ խաչմը պատուոյ նշանի տեղ, և աս ազնւականներէն զատ հիւ մէկ ուրիշմը չիլինար վեղէն վար կանել աս խաչը :

21 ին :

Ե Լ Ե Ն մէջ կայսրը մտածելով թիւ բացի իրեն ղեկավարական բանակէն՝ կայ ուրիշ մասնաւոր քաղաքացի մարդիկներ ալ, որ իրենց ձեռքէ եկած աշխատանքովը աս վերին պատերազմի համար արժանի են վարձու, անոր համար շինել տրվաւ ոսկի, արծաթէ խաչեր՝ ունի զի ընծայէ ան մասնաւոր անձիքներուն ալ : աս խաչերուն վրայ գրուած է նոյն մակագրութիւն ինչ որ գրուած է ղեկավարներուն տրված խաչին վր : Դէ 14 էֆր Գիպիսի մէջ, 94 էֆր 18 ին Խապարիւրուն Կալի : Աս խաչը մէկ անգամը որուն որ կը տրուի, կը ընտան բանեցնել միշտ անոր յարգները : Հրաման խրկեց աստիս անդին որ ցանկի մէջ առնուի ան ամեն անձիքները՝ որ երևելի ծառայութիւն ըրին տէրութեան :

Մէկ խուրսանտիմը նաւ Սպանիոյ պայքարով Մարիա Լուիզիայի պողաղին մէջ բռնեց երկու Մարիա Լուիզիայի նաւ ու տարաւ զատնք Բոնցա ըսված կղզին : Ինկիլիզին զօրապետը՝ որ էր անտեղի հրամայողը առաւ խուրսանտին ձեռքէն աս երկու նաւերը ու խրկեց իրենց տեղը ըսելով, Մարիա Լուիզիայի մէջ տէրութեան հետ պատերազմ չունի : խուրսանտի նաւուն նաւապետը բանտի մէջ գրաւ՝ մինչև որ բընուի ըլլայ վրան :

Լ Ե Լ Ե Ն . 21 Յոկտեմբեր :

Յոկտեմբեր 17ին, մարմինը Բոնցա թուրքի երևելի Ծէնէաւին՝ որ մեծաւ Լիբանայի պատերազմին մէջ, մէկ խուրսանտին սնտուկի մը մէջ գրած և անալ ուրիշ փայտէ սնտուկի մէջ գրած խրկեցին Լ Ե Մաստան իրեն հայրենիքը : ան առապան՝ որուն մէջ գրուած էր աս սնտուկը՝ գոցեր էին ազնիւ սև չուխաներով, և քենարները աս չուխային զարդարված էր իրեն ազգատոհմին առամաներով, և չորս քեօշէն գրված էր Լ Ե Մաստանին արծիւ : 25 ղեկավար կը թաքնուի առապային առջևէն իբրեւ առաջնորդ, և 50 օֆֆիցիալ ալ ձիով կը թաքնուիկոր չորս կողմէն : Ճամբայ ելլալու ատեն մէկ պաղդալիմը Մոսկովի զօրաց բարեկեցին իրեն անգամ զմեռեալ իրենց թիւ ֆէնկին կրակներով, ասոնց ետէն նետվեցաւ թուրքի իբրեւ երթաւ բարովի :

27 ին :

Մոսկովին կայսրը երբոր Բիէթոսպուոկ կերթարկորնէ անցաւ Լիբսիայէն , ու զնաց սէյիր ըրաւ ան բարը՝ որ տնկերէին քաղաքացիքը ան տեղը՝ ուր տեղ կորսողեցաւ Բօնեաթովսքի Բրինչիբէն . աս ըրին՝ որ միշտ պահվի յիշատակը ան երեւելի պատերազմին՝ որ եղաւ հոն , և մեռաւ աս Բրինչիբէն :

Լիբսիայի ժողովուրդը երբոր կայսեր առջևը կեցցէ կրկանէինկորնէ , մէկ քանի մը հոգեալ ամուր ձայնով կանչեցին ինչոյ՞ Սաքսոնիայի լէգաթը : Իշխանները Լիբսիային թող տալ չէին ուղերձ որ կայսեր առջևը ներկայցընեն ան բանաստեղծական ոտանաւորը՝ որուն մէջ կերպովմը կըբացատրուէր Սաքսոնիացիներուն յոյսը թէ իրենց թաղաւորը նորէն տեսնան պիտոր իրեն իշխանութե ամբողջի վրայ . երբոր Ալեքսանդր կայսրը իմացաւ աս բանս՝ հրամայեց որ բերեն իրեն առջևը ան ոտանաւորը : Մինչև հիմայ հաստատ խապարմը չիկայ թէ Սաքսոնիայի թագաւորին ասն պիտոր իրեն տեսնուի թէ չէ :

Սաքսոնիայի թէրին էն դիւսաւոր յանցանքը որուն հփր դաշնակիցները երեսէ ձգեցին զասի՝ է աս հետեւեալը : Երբոր Մոսկովները Պոուշները առջի անգամ Տրեզտա մտաննէ , Սաքսոնիայի թէրը Պօփմիայ զնաց , ու հանտեղը Նէմցէի կայսերական դիւանին յայտնեց իրեն դիտաւորութիւն , և ըսաւ թէ կըմիանամ Նէմցէի կայսեր հետը , և ինքը որ կողմը որ ըլլայնէ՝ ի քնալ ան կողմը կըլլայ . աս պատճառին համար Սաքսոնիայի թագաւորը խրդկեց Վիէննա Լանկէնաու իրեն Ճէնէրալը՝ որ ընեն դաշնադրութիւն մէկմէկու հետ : Նէմցէին կայսրը ապաւինեցով աս թէրին հաւատարմութիւն վրայ սիրով ընդունեցաւ զասի , և յայտնեց իրեն դիտաւորութիւն թէ ինչ պիտոր ընէ ըսելով թէ որ Նաբօլէօնը յանձն չառնէ կատարելու ան առաջարկութիւնները որ առաջարկվի պիտոր իրեն Բրակա եղած ժողովքին մէջը , կայսրը պատերազմ բանայ պիտոր Նաբօլէօնին դէմ . աս ամիկն բաները աղէկմը խմանալէն ետեւ , երբոր Նաբօլէօնը կանչեց Սաքսոնիայի թագաւորնէ՝ Բրակայէն ճամբայ ելաւ ու նորէն զնաց Տրեզտա : Ասիկա առանց ունենալու մէկ հարկաւորութիւնը , պատմեց Նաբօլէօնին ամիկն բան տեղնի տեղը . ոտնատները Նաբօլէօնը խոստացաւ տալու թէրին ասնքի իբրեւ փոխարէն իրեն ըրած բարերարութիւն Պոուշին տեսնութիւն ու Պօփմիային մէկ մասը :

Խալմուխները , Գերբները , Պասքերները խաղախները ու թաթարները որ կանցնինկոր Սաքսոնիային մէջէն աղէկ ճիշտ կըպահեն . կոր իրենց զինուորական կրթութիւնը ան կանգնեցողները . ասոնք երբոր իրենց միտը կըպակսին , չեն երթար միտ յափշտակելու աստիկն անդէին , այլ կըմորթեն իրենց դուռդին մէջ եղած ձիերը ու կուտեն : Իբրեւ հաստատ կրկարծով թէ Վիէննա ըլլալու լեհանոր ժողովքին մէջ Լիբսիա քաղաքը որոշվի պիտոր որ ըլլայ ազատ քաղաք . աս բանին շատ ետեւէ է ինկիրլեհոսն :

Նորվէճիայի սահմանադրութիւններէն յունիսի 20ին դրոշմած թուղթին մէջ կայ աս հետեւեալ խապարները : Դաշնակցաց լիակատար իշխանութիւնները ժողովքին մէջ խոստացան Բրինչիբէ Գրիսթիանօյին որ եղաւ թէրը Նորվէճիայի , թէոր վաղ դայ աս իրեն բռնած ճամբայէննէ կուտան իրեն մէկ պզտիկ տեղմը՝ որ կառավարէ իր ուղածինպէս , և խոստացան նաեւ թէ իրենք քէֆի կըլլան որ յաջորդէ Տանիմարգայի թէրը դաւորին մեռնելէն ետեւ . ինքը իրաւոր օրի նաւոր յաջորդն էր Տանիմարգայի թագաւորութե , բայց երբոր կուղեր Նորվէճիայի թագաւոր ըլլալնէ , հրաժարեցաւ յայտնապէս Տանիմարգայի թէրը յաջորդութե իրաւունքէն :

Մէկ Նէմցէի գաղէկայիմը մէջ Գրոսաժ էր աս հետեւեալ գիտելիքը Նաբօլէօնին ճամբորդութե վրէ :

Նաբօլէօնը երբոր Փօնթէնըպլօնէն ճամբայ ելաւ Եւրպա կղզին երթալու , ամիկն տեղ մէնակ հաց կուտեր , և կուղեր որ իրեն հետ ընկերութիւն ընօղները կենցաղավարէին իրեն հետը իբրեւ կայսերմը հետ . կըլլար որ երբեմն կըխօսէր իրեն հետ եղած դաշնակցաց Ճէնէրալներուն հետ քաղաքական և պատերազմական նիւթերու վրայ , բայց այնպէս անբարտաւան կերպմը կըբանեցընէր իրեն խոսակցութեան մէջ որ կարծես թէ նստած էր իրեն կայսերական ամբարան վրայ և առջևինները պէտք էր որ գլուխին ծածկէ նային . երբեմն երբեմն կըսկըսէր արհամարհել ինքը զինքը իրեն ըրած սխալմունքներուն համար . երբեմն սիրով պաղտեցընէ լու հփր կըսկըսէր արհամարհել ծանր խօսքերով Փարիզու ժողովուրդները , և ըսաւ մէկ օրմը՝ անոնք ամենեւին չունին բարոյաւ կանուխ , ի կուրութե առաջնորդւած ինչ որ խելքերնուն կանցնի մէկէն կըկատարեն , երբեմն թագաւորնի կըձգեն և երբեմն ուրէն կըղընեն :

Աս բաներէն զատ խօսակցութիւն մէջ յայտնի կը պատմուի՝ ինչ համարում որ ունէր դաշնակցաց վրայ։ Մոսկովիներու համար կրօնէր թէ բարբարոս և առանց կրթութեան, ու տգէտ են բոլորովին քաղաքական կառավարութեան զինուորական արհեստին մէջ, որ չափ կը ջանան կրթելու զգործը՝ այնչափ ալ անպիտան են, իսկ ձիաւոր դուռնդը հիւսիսի չի գար։ (կը հարկաւորի որ այսպէս խօսի, զերէմ Պօնաբառութիւն առջի սիրար պրօղը աս եղաւ։) Նէմցէներուն վրայ ունէր քիմը համարում թէ են քիմը կրթութեամբ և քաղաքավար, բայց կրօնի թէ ասոնց ձիաւոր դուռնդը որ էր զօրութիւն Նէմցէի բանակին աղէկ կառավարներ չունէլուն պատճառաւ անպիտան են և ինչպէս պէտք է նէ գործը չեն կրնար տեսնալ։ (Իրաւ է որ աս ձիաւորները էին որ տարմատողն ըրին Փրանսիոյն աղէկ կրթութեամբ զօրքերը։) Ռէնօի դաշնակցաց ժողովուրդները կը սեպէր իբրեւ իրեն որդիները, և կը սէր թէ շատ կրթութեամբ են ու են միանգամայն խոհեմ և կը արիճ պատերազմողներ։

Երբոր ճամբայ կրնէր հարաւային Փրանսային մէջնէն, տեսաւ որ իր ժողովուրդներուն տաք ու վառվռուն բնութիւնը բոլորովին դէմ դարձեր է իրեն, անատենը մէկէն փոխվեցաւ իր առջի ամբարտաւան կերպը և եղաւ այնպիսի վատասիրտ երկչոտմը՝ որ հասարակ գաղէթները ինչ որ ըսինէ իրեն վրայ ամենևին չի կրցան ստորագրել ինչպէս որ եղանէ իրօք։ Այլից ետև սկսաւ ուտել խմել, քնանալ և այլ ուրիշ գործքերը՝ կրնէր ամիսնուն առջևը. երբոր սեղան կը ըստէին նէ հասարակ մարդու զգեստ հաղած՝ ամիսնէն վար կը ըստէր և կաղաչէր որ չի կանչեն իրեն խաբար, այլ պարսի դէպքէն։ Իրեն ճամբորդութեան մէջ շատ անգամ սուրհանդակութիւն կրնէր իրեն խոսքին՝ ձիաւ վրայ հեծած, հետը մէկ Նէմցէի օֆֆիցիալմը մէյմընալ ձիապան «էյ»․ որ բաղբ կամ իջեան կը հասներնէ՝ քիւֆիւրով, սպառնալիքներով կանարգէր ինքը զինքը․ մէկ իջեանիմը մէջ կը կան մէկը չի գիտնալով թէ ո՛ւմ հետը կը կոսիկոր (զերէմ էր ճաննար զՊօնաբառութեան) ըսաւ անոր թէ Փրանսիոյնը ամիսնէն փոքր պատրաստութիւն որ զՊօնաբառութեան սպաննէն պիտոր։ Աս երբոր լսեց դէպքովը ալ այնչափ առնովեցաւ սիրտը որ երբեմն երբեմն ինքնիրեն առանձին կը կոսէր նէ կը կը կրնէր նոյն կիկանը խօսքը։ Այսպիսի ճամբորդութիւն միջոցապէս եկաւ հասաւ իրեն տրված ողորմելի Էլպա կղզին ուրտեղ լէ առաջ եկան ասոր անտեղի ժողովուրդը հալը ձիով, չորսը քէման չալօլ էր մէկնալ

անոնց չալածին տէմ կըրուներ մեծ քէմանով։ Պալատը ուրտեղ պիտոր բնակէր Էլպա կղզին նոր թագաւորը էր մէկ տունը իրեք օտայով ու մէկ սրահմը ունէր։ Պօնաբառութեան տեսնալունպէս աս տեղը՝ մէկէն ուղեց որ քան զամիսն բան առաջ շինվի իրեն բնակութեան համար մէկ փառաւոր պալատը։

Ս Պ Ա Ն Ի Ա .

Մարտի 18 Յուլի 1878:

Սպանիայի թագաւորը ընծայեց երկր կառույթ թիւրին պատուոյ նշանը Պրուշեր Պաուշի Ճէնէալին, և Բօցցո Մոսկովի Ճէնէալին՝ որ է հիմայ Մոսկովի Էլ չին Փրանսային մէջ։

Մարտի 18 թագութեան մէջ կը պատմէ աս հետեւեալ խապարը։ Փրանսիոյ Սպանիոյ Վալենցային էն մեծ Ճէնէալը շատ թրշնամներ ունէր և ասոնք կուգէին որ մէկ կերպովմը սպաննէն աս մեծ Ճէնէալը, անոր համար իբրեւ թագաւորէ եկած հրամանին կէօրէ զանիկայ իբրեւ տէրութեան մատնից կուգէին բանտը դնել ու մէկէն սպաննել․ աս բանը երբոր լսեց թիւրը սիրտը տակնու վրայ եղաւ, և մէկէն հրամայեց որ վրէժ առնուի ան չարագործներէն՝ որ կուգէին սուտ հրամանաւ թագաւորին սպաննել մէկ այնպիսի անմեղմը՝ որ իրեն քաջութիւնը ու խելովը ծառայէր էր հալընեւոց, և ամիսնուն սիրելի եղեր էր․ ուստի թագաւորը խոստացաւ 10 հազար զէշ ան մարդուն ու որ իմանայ ու յայտնէն տէրութեան աս յանցաւորները, և խոստացաւ թէ յայտնողին անունը ծածուկ կը մընայ, և թէ համախոհութիւն պիլէ ունեցած ըլլայ գլխաւոր չարագործներուն հետը աղաւ ըլլայ ամիսն պատժէ։ Այսպիսի կերպ դաւաճանութիւն պատրաստված էր նաև մէկ քանի ուրիշ երևելի Ճէնէալներու դէմ ալ։

Մարտի 18 մէջ որոշվեցաւ պաշտօնատէրներ որ քննեն աղէկ զգուշութեամբ տէրութեան մէջ պաշտօնատէրները, ուղիղ ու ուր փոխվելու էնէ տէրութեան հաւատարիմ չը գտվելուն համար փոխվի, և ուր որ հաւատարիմ գտվել է միշտ նէ նորէն հաստատվի․ աս քննութիւն պիտոր ըլլայ ամիսն Սպանիայի քաղաքներուն մէջ ալ։

4 Օգոստոսի:

Խորվովեցաւ Սպանիայի տէրութեան կողմէն մէկ անուշ կերպով շինված յորդորանաց թուղթմը Հնոստանի մէջ եղած Բերու ըսված քաղքի բնակիչներուն՝ որ հանդարտութեամբ զանգին իրենց օրինաւոր թագաւորին, ուղիղ

զի վայրապար տեղ արեւնհեղուծին չըլլայ
բաղաբացւոց և դաւառին մէջ:

Քանթավիէային եկեղեցական ժողովըր-
դապետը ընծայեց թաղաւորին 1500 ըռեւ-
ոնի զի գործածէ տէրուն հարկաւոր պիտոյն-
ցը համար: այսչափ ըստակը էր կէսը տա-
րեկան կէլիններուն ժողովըրդապետին: Թա-
ղաւորը սիրով ընդունեցաւ աս ընծան, ու
իրեն կողմանէ շնորհակալուէ թղթով պատ-
ուէց աս հայրենասէր ժողովըրդապետը:

Փ Ր Ա Ն Ս Ա.

Սէն-Մարթէն-պէ-Սէն-Եօ. 25 Յոն-Լիսի:

Յունիսի 25ին Սնկուէմի տուգան՝ որ է հի-
մակալան թիթրին եղբորը տղան, Սէն-Մար-
թէն-պէ-Սէն-Եօն եղաւ երթալու հա-
մար Բառու: առապայիները տեսնալով թէ
առապայի ճամբուն օրթա տեղը ավրշտըկած
էր, ուղեցին անցնիլ ճամբուն քէնարէն,
ճամբուն երկու կողմը կար 30 տոք խորունկ
փոսեր: առապան երբոր կերթարկոր, մէյմը-
նաւ յանկարծակի ճամբուն քէնարէն ուսկից
որ կանցնէրկոր առապան փլաւ դէպ ՚ի փո-
սը մէկ մեծ կտորսը, անտեսնը առապան
դէպ ՚ի փոսը սկսէր պիտոր գլորիլ, բայց
ինչպէս եղաւ որ առապային մէկ անիւնը փո-
սին մէկ ծայրը ըռաստ դալով իրիշիշ եղաւ
առապան, ու թէնիւ ու ծռեցաւ դէպ ՚ի փո-
սը բայց չի գլորեցաւ փոսին մէջ: Թագաւո-
րական պահապաններուն դունդը հէմէն վի-
վաղեցին ու բռնեցին առապան՝ որ մաղ մնա-
ցեր էր թէքէռ մէքէռ փոսին մէջ գլորեցու-
մէկ քանի ձիաւորներ ալ տօլու տիղկին վա-
ղեցին խապար տալու քաղքի բնակչացը աս
զարհուրեիլ պատահմունքը՝ ոնի զի օգնութի
հասնին: Թիթրական պահապանները մէկէն
ձեռք տրվին Բրինջիբէին ու հազիւ հազ ա-
ռապայէն դուրս կրցան հանել քիթի բնակիչ-
ներուն ականջը խապարը հասնելուննիւ մէ-
կէն անտեղը վաղեցին ձիերով եղներով, և
շատ աշխատելով հազիւ հազ կրցան առա-
պան ճամբուն օրթան քաշել:

Թաղաւորութիւն մեծ ատենանին ներկայա-
ցուցին յունիսի 22ին տէրութիւն խարճերուն
թէ ֆտէրը 1815 տարվան համար, և է աս հե-
տեւանները: քիթական խարճերը 25,000,000.
Թաղաւորական ազգատունին 800,000. ծե-
րակոյտներուն 4,000,000. ատենակալաց ա-
տենանին 3,200,000. Դիւանատան քիթան խա-
նէին 20,000,000. Էլ չններուն ու ուրիշ պաշ-
տոնատէրներուն որ են տէրութիւնէն գուրս
9,500,000. տէրութիւն պաշտօնատէրներուն
85,000,000. զինուորական խարճ 200,000,
000. ծովային խարճը 51,000,000. քաղքի
հանդարտուէ վրայ հոգ ունեցող ատենանին

1,000,000. տէրութիւն կէլիններուն ատենանին
23,000,000. պարտքը Տիրակալ 100,000,000.
տահա ուրիշ բաներու 18,000,000 Փռանքի:

Փարեւ. 3 Օգոստոսի:

Փարեղու մէջ կընտեսէն ամէնքը մէկ դի-
պուածքիմը վրայ, բայց Փարեղու օրագրու-
թիւն աս խապարը պատմէն առաջ կըսէր
թէ աս հետեւեալ խապարին ճշմարտութիւն
վրայ քէֆիլ չեմ ըլլար, և ինչպիս որ խեցինք
այնպէս կըպատմենք: Պարպառշները կար-
ծելով թէ շատ մեծ խաղա տարվեցաւ Էլ-
պա կղզին, անոր համար մէկ քանի հարիւր
հողիով հոնտեղի ցամաքը ելան, և կուղէին
յանկարծակի հասնիլ անտեղի ժողովըրդեան
վի՛ ու առնուէ տանիլ հոնտեղի իրենց կար-
ծած հարստուիլը, բայց կղզին ժողովուրդ-
ները որ կեցերէն ծովեզերքներուն վրայ
վառտեցին աս խորսանտները՝ շատ մարդ
պաննելով վերաւորելով անոնցմէ:

Հռովմայէ Փարեղ եկած թուղթերը կը-
պատմեն թէ քառտինալ Մօրին՝ որ Նաբո-
լէօնին ատենը առանց հրամանի Սրբազանին
թողնուով իր ենիտուէն աթոռը եղեր էր Փարի-
զու արքեմիս, կեցեր է Հռովմ. ասիկայ ու-
ղեց երթալ իր առջի ենիտուէն աթոռը բայց
Սրբազանը հրաման չիտրուլաւ. աս ենիտը
կած է Սրբազանին երեսէն և մինչև ասորոյ
հրաման չէ տրված որ թէ իրեն և թէ ուրիշ
քառտինաններու չնեղեկայանայ ամենեւին.
կըսեն թէ աս եպիսկոպոսը կըրիտիաքի որ
Նաբոլիի թիթրոյին պաշտպանուէ իրեն բա-
նէրը լըմնցնէ: Սրբազան տէրը վիճալիս
Պօնաբառութիւն (որ է Նաբոլէօնին մէկ եղ-
բայրը) իրեն բարեպաշտուէ ու խեղացի կա-
ռավարուէր համար տրվաւ պատուոյ անունը
հռովմայի Բրինջիբէուէ ու Մուսինեանայի
տուգալութիւն անունը, ասկից զատ տրվաւ
նաեւ իշխանութիւն ասոր՝ որ սրբոյ աթոռին
առմանները կարենայ դնել իրեն ամէն պա-
լատին վի՛:

11ին:

Փրանսայի Թագաւորը, շնորհակալուէ ու
երախտագիտուէ համար Ս. Երած բարե-
բարութիւններուն որով դարձաւ երջանկուի-
լի պապերուն օրինաւոր իշխանուէ աթոռը,
հրամայեց որ Լուիս Երեքտապաններորդին
դրած տարեդարձ հանդէսը ըլլովի այնպէս
ինչպէս որ կըլլար առջի ատենները. և աս
հանդէսը կըլլէր Սէ Միսանայ վերա-
փոխման օրը, զերէմ նոյն թիթրը ընտրեց
աս վերափոխման տօնը՝ իբրեւ պաշտպան
տէրութիւն, թիթրին, և Թաղաւորական ազգա-
տոհմին: Աս պատճառաւ Թագաւորը գրեց
աս

աս հետեւեալ Թուղթը Փարիզու ամեն
գլխաւոր եկեղեցականներուն:

„Երկու անմոռանալի դիպուածոց հմբ
կըճաւերենք զձեզ՝ որ փառաւոր հանգէս
ներով շնորհակալ ըլլանք ան գերազոյն
բարոյն՝ որուն ձեռքովը թէրները կըթա-
գաւորեն աշխարհքիս վր: Ամեն օր յայտ-
նի կը տեսնեմք նշանները իրեն պաշտպանու-
թե՝ մեր անձին և մեր թագաւորուն վրայ,
անոր համար կը հաճինք որ մատուցանենք
շնորհակալուի ու երախտագիտուի ան հայ-
րական Մ. Գ. Թուե՛ր՝ որուն մեր առջի պա-
պերը և մասնաւորապէս Լուի ճի 13 երդը,
14 երդը, 15 երդը իրենց վճիռներովը հաս-
տատեցին մշտնջենաւոր տօն աս վախճանիս
համար, տայով բոլոր Փրանսան Սէ Ածած
նայ մասնաւոր պաշտպանուե՛ր. ասոնց ան-
պաշտութե՛ն տրված բարի օրինակներուն հե-
տը մեր կամքնալ միաբանելով կրգրեմք ու
կիմացնեմք ձեզի որ ամենամբ Ածածին
կուսի վերափոխման տօնին առաւօտը, մայր
եկեղեցիներուն մէջ կարգադրուի տաք Լուի
ճի 13 երդին վճիռը՝ որ ըսաւ Փետրվարի 10 ին
1638: Նոյն օրը ամեն առաւօտեան եկեղե-
ցական հանդէսները լըմննալէն ետեւ, որ-
չափ որ կարելի է ամենափառաւոր հանդէ-
սով թափօր ել լըվի՝ որուն մէջ ներկայ գրա-
նրվին ամեն իշխանազունները, դատաւոր
ները, զինուորականները՝ ինչպէս որ սովո-
րութի էր. և կըճամայենք որ մեր տէրուն
ամեն ժողովը դասպետական եկեղեցիներուն
մէջ ըլլըվի հանդէսները այնպէս ինչպէս որ
կը կարգադրէ Լուի ճի 13 երդին վճիռը”:

Փարէզ, գրոճեցաւ թագաւորական պա-
լատէն օգոստոսի հին 1814:

Հասարակեալ. ԼՈՒԻՃԻ, Թէր Փրանսայու:
16 ին:

Երբոր Ալեքսիս փայլ վրայ դրած Նաբո-
լէօնին թագաւորը վար ինկաւ իրեն իշխա-
նութե՛ն աթոռէնէ, թագուհին ժողովեց ի-
րեն ամեն ճեվահերեղէն բաները ու ճամ-
բայ ելաւ Փարէզ գալու. աս թագուհին
գալնիքէն, ճամբուն մէջ վրայ հաւան աւա-
ղակներու պէս մարդիկներ ու քովը ինչ կար-
ջկար առին տարին. թագուհին բողբեց
Փրանսիոյ տէրուն աս բանը, և տէրունը
նոյն ատենէն պէրի քնուե՛ր կընէկոր՝ ում վր-
որ կասկած ունինէ: Սէկ զարմանալի դիպ-
ուածքովը գընորվեցաւ աս ճեվահերեղէն
բաները որ կարծէր 1,800,000 ղէշ. և դիպ-
ուածքը է այսպէս. մէկ քանի զինուորներ
կըլտային կոր Սէննա գետին մէջ՝ հիւանդ զի-
նուորներուն բնակարանին առջեւ, աս զի-
նուորներէն մէկը տալիշ եղաւ ջուրին մէջ

և երբոր հասաւ գետին էն տակընէ, սորին
սիվրի սիվրի բաներ ինչիշ եղան ու նաեւ
վերաւորեցին ոտքերը, և ինքը ջուրին երեսը
ելաւ. մոռածց զինուորը թէ ինչ բան կը-
նայ ըլլալ աս բանը և հետաքրքրուե՛ր նորին
ջուրին տակը ինչաւ տեսնալու համար թէ
ինչ բան է, փնտռեց անտեղիւնքը ու վեր-
ջապէս գտաւ ան բանը որ իր ոտքը վերա-
ւորեց, ելաւ նորէն ջուրին վրայ և տեսաւ
թէ էր մէկ գլխի սանտրմը չորս կողմը սուղ
սուղ ճեվահերեղէնով զարդարված, աս զի-
նուորը մարդունը չիմացուցած, զնայ մէկ
խուլումճիմը քով ծախելու աս սանտրը.
խուլումճին երբոր տեսաւ զինուորին ձեռ-
քը այսպիսի սուղ բան, կանկաճեցաւ թէ
գողցած բան է տէի, զնայ մատնեց դատա-
ւորներուն. կանչեցին զինուորը ու շատ
քննութիւններ ըլլալէն ետեւ ըսաւ զինուորը
թէ ուստի գտեր է. շուտմը տալը ճինք տա-
րին գետը ու փնտռել տրվին թէ աս սանտրին
գտնրված տեղը տահա ուրիշ բան կայի.
նոյն տեղվանքը գըտան մէկ պղտիկ սնուու-
մնալ մուշամպայով պատած՝ որուն մէջնէր
ճեվահերեղէն բաները: Կայ մէկ մարդմը որ
տէրունը բաներէ աս գողութե՛ն համար, և
մարդնալ չուրանար կոր իրեն ըրած գողութի,
բայց աս կըսէկոր, թէ ան ատենվան տէրու-
թէն հրաման եկերէ իրեն աս գործը ընելու
համար:

Քօրէն հայկէ եկած խապարները պատմե-
ցին, թէ անտեղի տէրութիւն առաջ արգելէր
էր որ հիչ մէկ մալմը օտարական տէրութե՛ն
չըմըտընեն իրեն երկրին մէջ, բայց վերջը
վերուցեր է աս հրամանը՝ արգելելով միայն
աս հետեւեալ ապրանքները. բուրթ չինած
ջուխա ու տիպա, հնոստանու կտաւ, բամ-
պակէ չինած տիպա, Եւրոպայի զըտած շէ-
քեր, Փառֆուռի, ու խաղալու թուղթ:

Փարիզու օրագրուներ աս վերի պատմած
խապարներուն տակը կըդնէ աս հետեւեալ
գիտելիքը:

„Ստոյգ կերենայ՝ որ ծաղկի աշխման
արգելվեցաւ մեզի մօտիկ եղած տէրութիւն
ըուն մէկուն մէջ՝ իբրեւ թէ հաւատոյ ըսկզ-
բանց դէմ է տէի. թէ որ աշխման հաւա-
տոյ ըսկզբանց դէմ է նէ, ինչու կնէ գըու-
շութի՝ ծաղկի չըհանեցօղը. փորձված է
ճիշտ որ ծաղկը տասը փայլին մէկը կըտանի
ծաղկէ բռնրվօղներուն, և միթէ դթութի
չէ մի՞ այսչափ ծաղկէ մեռնօղները խաղա-
ցունելը:

„Աս աշխման արգելօղները կըսեն թէ
ծաղկը է մէկ պատիժմը՝ որ ան սահմանե-
րէ այսպէս ըլլալու, ուրեմն ով որ կուղէ
արգելէնէ՝ կըհաւառակն անալին կամացը
դէմ,

դէմ, բայց պատասխան կըտրովի ասոնց՝ թէ ան վճիռնէ որ ջանանք դրսնալու մեր հիւանդութիւնները առողջացընող դեղերը, թէ որ աս ծաղկին գրտնրված դեղը լճդէմ է նէ սկզբանց հաւատոյ, նոյնպէս ամմէն հիւանդութիւններուն առողջացընող դեղերը պէտք է որ արգելվէր, զէրէմ հիւանդութիւնալ ան կըտրուկէ՝:

«Երբոր աշխմային դիւտը սկսան բանեցընելնէ Ինկիլէտոային մէջ, անտեղի եկեղեցական ժողովրդապետներէն մէկը սկսաւ մէկէն վար դարնել աս դեղը իբրեւ մէկ սատանայական գործողութիւնը, ու դժոխային դիւտը: Մանապէս երբոր Փրանսայի մէջ ոտք կոխեց աս աշխմային գործադրութիւնը, տէրութիւն ատենանք մէկէն արգելեց, բայց Սորպոնեան ըսված երևելի Փրանսայումնաբանուն ատենանք աղէկմը քննելէն ետեւ հրատարակեց ամմէնուն թէ անմեղ ու շատ օգտակար դեղ է մարդկային բնութիւնը:

«Մէկ քանի բժիշկներ Լոնտոայի ու Փարիզի կրպնդէին ատենաք թէ կովու աշը կընայ ընել զմարդիկները անբան կենդանի և անոնց պէս որոճող և կոտորաւոր պոյնդը, բայց ամմէն աս լսողները ծիծաղելով մասխարայ ըրին աս բժիշկները՝ որ նախապաշարվեր էին այսպիսի աւելորդապաշտութիւն: Աս վերջի ատենները, ինչպիսի որ աղէկ քննուէր փորձեցիննէ տեսան՝ որ կովու աշը է մէկ զօրաւոր ու ապահով դեղմը ծաղկին դէմ և Ֆիզիզական քննութիւն խօսելով ան կարելի է որ աշխման պատճառէ ուրիշ և անմանօթ հիւանդութիւն»:

Յունիսի 30ին հրովմայի եկած մէկ թղթիմը մէջ կրպատմէ թէ քաղքին մէկ կողմը ուրտեղ որ շատ բնակուիներ կար, շատ տղաքներ մեռցուց ծաղիկը, աս լսելով Սըրբազան Հայրապետը մէկէն գրեց քաղքի բժշկապետին որ շարունակեն կովու աշ ընել ծաղիկ չհանձնեն որուն, զէրէմ խելմը ատեն կար որ իբրեւ մէկ պօշ բանիմըպէս հոգ չէին տաներ ընել տալու: Սրբազանը իրեն թղթին մէջը այսպիս կըսեր աշին վր աշխման է մէկ գիտ պահելի, և աս գիտը ըլլայ մէկ նոր ատենիմ ծողովրդեան՝ շորհալալ ըլլալու ան բարարութիւններուն վրայ որ կերեցնէ իշա խալցընելու համար դժարիւնները վառագէն:

Աս թուղթին մէջ կրպատմէ նաև թէ Սըրբազան հայրապետը մարդիկներ որոշերէ որ քննեն իմանան թէ Հռովմայում մէջ եղած դրբածախներուն մաղաղաներուն ու խանութներուն մէջ որչափ և ինչ Փրանսալի գիրք կայ, որպիսի զի անոր կէտէ պիտոր որովի թէ որը ծախելու է և որը արգելու է:

Ի Դ Ա Լ Ի Ա.

Հոմ. 9 Օգոստոսի:

Քանի որ վերջըված էր Ճիզվիթ ըսված կրօնաւորներուն միաբանութիւն, ամմէն տարի օգոստոսի 7ին (որ է տօնը սէյն Իգնատիոսի Ճիզվիթի կրօնին էն առջի հիմնադրին) փառաւոր ու թօրեայ հանդէսներով կըոնէին իրենց ժամերուն մէջ. աս տարի ալ օգոստոսի 7ը շատ նշանաւոր եղաւ Ճիզվիթներուն համար, զէրէմ հիմակվան Սըրբազան փափը Պիոս 7 երդ, օգոստոսի 7ին մեծ հանդէսով եկաւ Հռովմայի մէջ եղած Յնեանց ժամը՝ որ սիրուն կերպով զարդարված ու բոլորովին լուսաւորված էր: Հոն տեղը Սրբազանը պատարագ ըրաւ սէյն Խորանին վրայ. ներկայ էին իրենց ալայով 18 կարտինալ անհամար եկեղեցականներով. հոն էր նաև Թօսկանայի թագուհին ու ընդ հռովմայի իշխանները ու ազնւականները՝ հանդերձ իրենց աղագոտհմներով: Պատարագը լմմննալէն ետեւ, հանդիսաւոր թափօրով առին տարին զՍրբազան Փափը մէկ մեծ տեղմը՝ որ էր առաջ աղօթատեղի կամ ժողովարան Հռովմայի ազնւականաց եղբայրուէ: Սրբազանին հետը կար հարիւր Ճիզվիթ կրօնաւոր որ նոյն ատենները կային Հռովմայում մէջ:

Երբոր Սրբազանը նրստաւնէ փառաւոր աթոռիմը վրայ, հրամայեց երևելի անձինքներու ալ որ նստին իրենց պատրաստված տեղերը, անատենը կարդացընել տրվաւ ամմէնուն առջևը իր առաքելական իշխանութիւնը կոնդալը՝ որ ըրեր էր հաստատելու համար առջիննպէս Յնեանց միաբանութիւնը բոլոր աշխրբքիս վրայ: Կոնդալին հրատարակուիմ լմմննալէն ետեւ, հոն եղած բոլոր Ճիզվիթները դաշին պաղին Սրբազանին ոտքը: Սրբազաննալ զատ անուշ սիրով ընդունեցաւ զիրենք, ու անատենը կարդալ տրվաւ մէկ ձեռագիրմը՝ որով Սրբազան տէրը կըկարգաւորէ ու կըհրամայէ՝ որ Ճիզվիթներուն ժամը ու վանքը, նմանապիսիք Անդրէասին ժամը ու վանքը՝ որ է Մօնթի Քալալը ըսված տեղը (և էր առաջ բուն Ճիզվիթներուն տեղը) նորէն Ճիզվիթներուն տրվի իրեն ամմէն թախըմով: Անոնց կիսար հռովմական դպրոց ըսված տեղնալ անոր համար ըսաւ Սրբազանը թէ ատենաք անալ կըգարծրվի Ճիզվիթներուն:

Հրաման դնաց Փափին երկիրը եղած եպիսկոպոսներուն ալ, որ իրենց թէմերուն մէջ եղած հին Ճիզվիթներուն ժամերը, վանքերը իրենց թախըմներով նորէն անոնց ձեռքը անցընեն: Անոնցմէ զատ ուրիշ չնորհեմը:

մնալ ըրաւ Սրբազանը Ճեղքիթներուն ,
կէլիը կապեց ասոնց ամիսը 500 Հռոմայի
սկուծ՝ որ կրնէ գրեթէ 5,300 դէշ, ուն զի
աս կէլիթով կարենան պահել իրենց վանքը,
նորոնձայարանը, ու վերի ըսած ժամերը,
և ընել ուրիշ բարեպաշտական պարտաւո-
րութիւններ՝ որ դրուած է նոյն տեղերուն
վրայ :

Աս ամիկն գործողութիւնները լմբննալէն
եաւ, երբոր փափը իրեն պալաար կըգառ-
նարկորնէ, անպատմելի ցնծում ու ուրա-
խուի կրնէին ժողովուրդները ճամբուն վը՝
ասանկ մեծ ու երջանիկ յաջողուն համար :

20ին :

Սրբազանը երբոր հեռացաւ Հռոմայէննէ,
Փարմասոններու աղանդին ընկերութիւնը
իւր շառցեր էր Հռոմվային մէջ, և շինե-
րէն իրենց զանազան ժողովքի տեղեր,
ուստի հիմայ երբոր դարձաւ Սրբազանը
Փրանսայէն յաղթանականէ՝ մէկէն քանաց
մաքրելու աս դէշ աղանդը հանդերձ իրենց
ժողովարաններով, անոր համար բոլոր իրեն
տէրութե մէջ վճիռ հանեց որ : 1. Հիւ մէկ
տեղվը կի՛ տան մէջ ժողովք ջըլլի ինչ և իցէ
մահանայով : 2. Հիւ մէկը կարող ջըլլայ բո-
վը պահելու աս ժողովքին և աղանդին նշան-
ները, առմաները, թէփոտները, թէսքե-
րէները և կի՛ ուրիշ ինչ և իցէ բաներ՝ որ աս
աղանդին կըվերաբերի : 3. Աս վճիռէն ետե-
ով որ իմանայ թէ կըլայկոր այսպիսի ծա-
ծուկ ժողովներ, և կամ ետեւէ ինկերէ մէկը
երթալու գրո՛ւնելու աս աղանդին մէջ՝ պար-
տական ըլլայ իմացընելու Հռոմայի քաղա-
քապետին, և իմացընողները ապահով ըլլան
որ իրենց անունը միշտ ծածուկ կըմընայ, և
աս իմացընողներուն ստակալ ընծայ կըտըր-
վի թէ որ ստուգվի թէ ան մատնելված ան-
ձը յանցաւոր է նէ : 4. Թէ որ բռնրվի մէկը
աս աղանդին մէջ որ յայտնի դէմ ըրեր է աս
մեր հրամաններուն, պատժոյ տակ կի՛նայ
ծանր ձերիմէ տալով : 5. Ան շինուածքնե-
րը, զօրօրինակ պալատ, տուն, դեղ և այլ
ուրիշ տեղեր որ պատով գոցված է, որուն
մէջ ըլլայ այսպիսի ծածուկ ժողով, և վերջը
յայտնովինէ, տէրութիւնը զապթ կրնէ՝ թէ
որ իմացվի որ տէրը ան տեղին գիտնալով
տըվեր է նէ :

Նաբօլի • 2 Օգոստոսի :

Ղիւաքին Նաբօլիօնէ Նաբօլիի թէրը յու-
լիսի 14ին ըրաւ մէկ վճիռմը՝ որուն զօրու-
թիւնը Սնքօնա քաղքին նաւահանգիստը ազատ
կրնէ ամիկն տուրքերէ, ասկից զատ բոլոր
քաղաք մտած ապրանքները ազատ կրնէ

տուրքերէ՝ ինչպէս որ էր 1797ին փետրվարի
19ին, աս պատճառաւ դեսպաններ խրկովե-
ցաւ Սնքօնա որ կարգադրեն աս վճիռն վե-
րաբերեալ գործողութիւնները :

Սովկց զատ ըրաւ մէկ ուրիշ վճիռմընալ՝
որուն զօրութիւնը վար կըձգէ իրեն տէրութե մէ-
ջէն ամիկն օտարական պաշտօնատէրները,
և ասոնց տեղը կըհաստատէ բուն անտեղա-
ցի մարդիկներէն . պաշտօնէն ինկած ան-
ձինքներուն՝ իւրաքանչիւրոց իրենց արդեան-
ցը կէօրէ ընծայներ տալով կըխըրկէ իրենց
տեղերը :

Վէնէի • 8 Օգոստոսի :

Ինչպէս որ ամիկն քաղաքներէն դեսպաններ
դացին կայսեր՝ ընելու համար իրենց հպա-
ասկութե յարգուիը կայսեր, այսպէս Վէ-
նէտիկ քիթէն սլ գացին Վիէննա, ու քաղ-
քին կողմէն ցըցուցին իրենց յարգուիը, ու
խնդրեցին հայրական պաշտպանութիւնը կայսեր
մէկ համառօտ խօսակցութեմը . կայսրնալ
պատասխան տըվաւ դեսպաններուն աս հե-
տեալ խօսքերով :

„ Չեր խօսքերը՝ որով բացատրեցիք ին-
ծի ձեր քաղաքացիներուն կողմէն իրենց յար-
գուիը՝ է մէկ նոր նշանմը՝ որ Վէնէտիկի
ժողովուրդները չեն կորսնցուցած յիշատա-
կը իմ սիրուն՝ որ միշտ պահելով արտէն մէջ :
Վէնէտիկի տէրութիւնը միացաւ ասկից առաջ
իմ տէրութե հետ՝ առջի Եւրոպայի տէրու-
թեց խռովութիւններուն պատճառաւ . ան ա-
տենէն պէրի Վէնէտիկը՝ ցըցուց իմին տե-
րութե ան եռանդը կարգադրութե՝ որուն
վրայ շինվեր էր մեծութիւնը ու երեւիւթիւնը
Վէնէտիկի հասարակապետութե . անատենը
պատճառաւ զանազան խռովութիւններուն ամ-
մէն թագաւորութեց՝ չիկըցայ ցըցունել իմ
հայրական բարութիւններս և սկզբունքներս
Վէնէտիկցիներուն՝ որով կուղէի և որոշեր
էի կառավարել զանոնք, բայց հիմայ ան նե-
ղութիւններուն ժամանակը անցաւ . կըյու-
սամ՝ որ ինչպէս թողուցինէ, կէնէ նորէն
այնպէս կըգըրանամ . զիտնան՝ որ հիմայ հիւ
մէկ արգելմը չիկընայ պիտոր արգելուլ ան
մտածմունքս՝ որ որոշեր եմ հաստատելու
Վէնէտիկի երջանկութե համար . ձեր դա-
ւառները ըլլան պիտոր գլխաւոր ձեվահիւ-
ներէն մէկը իմ կայսերական պսակիս . վա-
ճառականութիւն նորէն ձեռք ձգելով իրեն
առջի իրաւունքները՝ մտնայ իրեն նաւահան-
գիստներուն մէջ . աղգային ճարտարութիւնը
աս բարի ժողովուրդներուն՝ սիրտ առնուն
թեթեւ ու անուշ օրէնքներու տակ : Վէնէ-
տիկը նորէն ձեռք ձգէ իր առջի մեծութե աս
տիճանը ըլլալով աշխարհքիս մէջ երևելի
քա

քաղաքներէն մէկը . դռնամ մէկ՝ յարմար ժամանակմը՝ ու դամ երևնամ խմին նոր որ դիմենրուս մէջ . անոնց երջանկուէ մտած մուշը՝ է խմին սրտիս էն բաղձալի բանը” :

Տէրութեն հրաման եկաւ Վէնէտիկ քաղքին մէջ լծէ որչափ Փարմասեններու բաներ կայնէ այրելի, անոր համար տէրութե պաշտօնատէրները շատմը դաշին փնտռեցին գտան իրենց ժողովարանները ու որչափ բան ինկաւ ձեռվընինէ՝ քաղքին մէջ դանազան հրապարակներուն մէջ կրակ վառեցին ու բոլորը այրեցին ամմէն ժողովրդեան առջևը :

Վէնէտիկ թէրօսխանային մէջ երկու պէշլիկ նաւ բռնկեցաւ ու այրեցաւ, ասոր տեղնիտեղը բացատրուելը կը դնենք յաջորդ դէտակին մէջ :

Համառօտած գիտնալու խապարներ դանազան քերութեց գաղէթներէ ժողոված :

— Մէրնուսկէն Սաքսոնիայի մէկ քաղաքիմը մէջ Պարոն Գեորգ Վայներ, արհեստով չուխայ շինող, այնպէս վարպետութի ցրցուց իր արհեստին մէջ՝ որ մինչև աս օրս չէր տեսնուիւմ ու չէր գտած Եւրոպայի արհեստներուն ճարտարութիւնը, վն զի ցրցուց յայտնի թէ մէկ մարդմը կըրնայ իրեկուր հանգնիլ չուխամը ան բուրդէն՝ որ նոյն առաւօտը էր կենդանի ողջարին վրայ . բոլոր դործողուրը բէյց 15 սահալթ, և անկից վերջը շինեց զգետամը չուխայէ որուն գոյնը էր կանանչ, ու հազաւ իր վր ան բուրդէ չուխան՝ որ 15 սահալթին առաջ՝ կեցերէր ան կըրնակին վրայ՝ ուրտեղ բնուիլ բացուցեր էր ու աշեցուցեր էր :

— Ինկիլդէնուայի մէջ երեւելի խաթունները ընկերուիմը ըրած ըստակ կը ժողվեն կոր մէջերնին՝ որով մէկ արձանմը տնկեն պիտոր ի պատիւ Լօտո Վէլլինթօն Ինկիլիզի Ճէնէրալին՝ որ վերջի պատերազմներուն մէջ իրեն բաջուէր ու խելքով խախցուց բոլոր Սպանիան բռնաւորութե ձեռքէն :

— Քանովն՝ հիմակվան Եւրոպայի երեւելի արձանագործը կը շինէ կոր մէկ արձանմը մէկուսէն՝ որ կը ներկայացընէ Հռովմէական ուղղափառ կրօնը . աս արձանին երկայնուրը կայ 30 Հռովմայի խարըշ, անոր հմր ասիկայ է էն մեծը՝ Հռովմայու մէջ դրանելված արձաններուն : Շինէ պիտոր աս արձանին տալը իր համեմատ պատուանդաւը մէկուսէն, ու բերէ կայնեցընէ պիտոր Սէյն Պետրոսի պղինձէ շինած արձանին առջևը որ է Վաթիկ կանու մէջ՝ իբրեւ մէկ հանդիսաւոր յիշատակարանմը կրօնին, և փառաւոր յաղթանալու

կաւ դառնալուն Պիոս 7եմը՝ Սրբազան հայրապետին իրեն մայրաքաղաքը :

— Վէննայի լէհանուր ժողովքին համար որոշեցին իւրաքանչիւր տէրութե իրենց լեւկատար իշխանութի ունեցողները, և են աս հետեւեալները . Նեմցի կողմէն է Բրինչիբէ Մէթթեմբէ, ու Սթատիօնի քօնթէն . Սոսկովի կողմէն է Ռասուսմովսքի ու Նեւսէլուօտ քօնթէները : Ինկիլդէնուայի կողմէն է Լօտօ Քաթլէնակհ ու Ապեուտէն . Պընուշի կողմէն Հաուտէմպէր ու Հուսմայլտ Բրինչիբէները . Նաբօլին կողմէն Քամբօքիարի ու Քարրիօթի թուքաները . Շվեդիին կողմէն Պիլթ իշխանմը . Պալիէնայի կողմէն Բրինչիբէ Վրէտէն . Փրանսայի կողմէն Պէնէվէնթօյի Բրինչիբէն :

— Ալեքսանդր կայսրը քանի որ Լօնտոնէրնէ, գնաց անգամմը այցելուէ ընէլու Մօռօ Ճէնէրալին կըրնանք՝ որ անատենները տահա Լօնտոն էր, և տրվաւ նոյն ատենը կըրնան 100 հազար ռուպլի, և տարեկան կէլիր կապեց 40 հազար ռուպլի . ասկից զատ տրվաւ նաեւ սրբուհւոյն կատարինեայ պատւոյ նշանը . կնկանը պըղտիկ աղբիկան ալ ընծայեց 6 հազար ռուպլի, և տրվաւ պատւոյ անուն կոչվելու անկից ետեւ, կայսրուհին պատուոյ խաթուններէն մէկը :

— Թօլօզայի համալսարանը դիտութեց, մակագրութեց ու ազատական արհեստին, խոստացաւ տալու մէկ ոսկիէ շուշանմը 800 զնչի արժողէքով անոր՝ ով որ շարադրէ մէկ գովասանական ճառմը Լուիճի 6 երդին վր՝ որ ըսվի պիտոր համալսարանին մէջ յունւարի 21ին 1815 : Ասոր նման խոստացաւ Տիտուսի համալսարանմը 400 զնչ անոր՝ ով որ մինչև նոյեմբերի մէջ 1814 շարադրէ մէկ վարպետ գովասանական ճառմը : Փռանսայի Թէրական համալսարանը խոստացաւ 1800 զնչ անոր ով որ աղէկ ճշտուէ բացատրէ Հերօն Ալեքսանդրացիին մէթրիքօ ընված չափին կանոնները, և թէ աս չափը ինչպէս կը աղդատէր հին ատենվան չափերուն : Ասկից զատ խոստացաւ նոյն համալսարանը մէկ ոսկիէ մէտալմը 1800 զնչի արժողէքով անոր՝ ով որ բացատրէ թէ Դիօկղէտիանոսի ու իր յաջորդներուն ժամանակէն մինչև յունիանոս կայսր նմ տեսակ թաղաւորական կառավարութե մէջ ինչ փոփոխութիւններ եղան :

Փրանսըն իտերութենէն մարդիկներ ուրոշեցան որ ժողվեն ան ոսկիները՝ որ տպած էր Նաբօլէօնի սիւքքեով, ոմ զի տպեն նորէն աս թագաւորին առմայով :

— Լօնտոնայի հասարակաց խորհրդարանը ընծայեց Լօտո Վէլլինթօն Ճէնէրալին մէկ

մէկ պուռնուծի խուծիմը՝ որուն արժող չէբը էր 2000 կիսէէ ըսված ոսկի . ասկեց զատ տրվին մէկ տուրմը՝ որ զարդարված էր ձեւաճիւրներով :

— Տովային զօրուէ Ամերիգայի միացեալ նահանգներուն է աս հետեւեալը . 3 պէյլիկ նաւ իւրաքանչիւրը 74 թօփ քաջող՝ որ աս մօտերս ջուրը կը ձգվի . 38 պէյլիկ նաւ՝ որ կըրնան նաւարկուի ընել Ովկիանոս ծովին մէջ, և աս 38 նաւին մէջ կայ 947 կտոր թօփ : 31 ուրիշ պէյլիկ պղտիկ նաւեր որ կելան կըմըտնան պղտիկ ջուրերու մէջ, ու ամիկն թը մէկէն ունին 265 թօփ . ասոնցմէ զատ կայ 203 ալ թօփի շալուքաներ . ունին ուրիշ զինեալ մանր մունր պատերազմական նաւակներ ալ :

— Փարիզու մէջ տեսնուեցաւ մէկ քանի ճամբա ընելու համար առնուված հրամանագիրներ՝ որ եկած էին Բօնթօ Ֆէռապօէն . աս թուղթերուն ճակատը կայ արժիւ՝ Պօնաբաւթէին նշանը, և իբրեւ կայսր կը յիշվի թղթին մէջ : Պօնաբաւթէին երկու պալատ շինել կուտայկոր Էլպա կղզիին մէջ, անոր համար Ֆիօթէնցայէն շատ գործաւորներ բերել տրվաւ :

— Արեւմտեան հին տիտանէն եկաւ բազմութի վաճառականներու նաւեր Լօնտօն, ու բերած ապրանքներն են աս հետեւեալները . 62,341 Փըլի շէբեր . 12982 Փըլի ռում (որ է մէկ ըմպելիքը ռախիկպէս) . 11,321 Փըլի, 44982 չուվալ խազվէ . 229 Փըլի, 3628 չուվալ քաբաս (որ է չեթօլաթ ըսված ըմպելիքին նիւթը) . 6326 կապոց բամպակ . 223 չուվալ զէնձէֆիլ . 859 չուվալ չիվիտ պոյս . 172 կապոց քինա ըսված դեղը . 692 կապոց թիւթին :

— Ինկիլիզի տէրուէ տարեկան կէլորը անցած տարվան յուլիսի 5ին էր 58,967,864 ստէռլին, աս տարվան յուլիսի 5ին էր 62,956,077 ստէռլին . ամիկնուն մէկէն հեապը կրնէ գրեթէ 1688 միլիօն դոլ :

— Մէնօ գետին շրջանակները կար մէկ պղտիկ քաղաքմը՝ որուն մէջի բնակիչները գրեթէ ամիկնքը բուրթէ ու իբէկէ կուաւ բանօղ էին . աս քիբը յուլիսի 30ին մէկ կրա կովմը բոյոր մոխիր դարձաւ . 340 տուն կար քաղքին մէջ, ասոնցմէ 3 տուն միայն ապրեցաւ, և անտեղի ժամուն կէսը՝ հանդերձ մէկ քանի խոտով եղէգով շինած շինուածքներով :

— Հիմակովան Մօքբայի անընկալանները ընծայեցին Վատիկանի թաքսիքով Ալեքսանդր կայսեր պատերազմի օգնականին մէկ պուռնութի խուծիմը՝ որովհետեւ ինքը եղաւ խաղաղուէ առաջին խապար բերօղը Մօքբա .

խուծիին վիճարդարված էր ոսկի առամանք ըով և ձեւաճիւրով բանած էր վրան աս բաւերը խաղաղուէ խապար բերօղին . աս խուծին տալէն ետեւ, անտեղի վաճառականներն ալ բերին Ճէնէալին առջևը մէկ արծաթէ թէփսիմը ոսկեղօծած, որուն մէջը կար 2500 ոսկի . վաճառականներն ալ ընծայեցին Ճէնէալին աս պարզեւր վերի ըսած խաղաղութե խապարին համար :

— Պէռլինի մէջ փորվի պիտոր պղինձի վի մէկ պատկերքմը՝ որուն մէջ ձեւացրէն պիտոր Եւրոպայի ազատիչները և հաւատարիմ միաբանուի զաշնակից թէքներուն որիւրեց ջանքովը ու զօրութե ազատեցին բոլոր ժողովուրդները արիւնահեղ պատերազմներուն թշուառութիւնէն : Որովհետեւ այսպիսի մեծ գործքի շատ ստակ պէտք է, անոր հմը բոլոր Եւրոպայի մէջ հրատարակեցին ծախուցման թուղթեր՝ որպէս զի ընկերութի գործելով՝ աս գործքին խարճը թօփ ըլլովի : Պատկերին երկայնութիւնը ըլլայ պիտոր 18 մատնաչափ ու $\frac{3}{4}$. լայնութիւնը 25 մատնաչափ ու $\frac{1}{2}$. պատկերին մէջ ըլլայ պիտոր 25 հոգւոյ երես՝ որոց իւրաքանչիւրը ամիկն կարելի կերպով ջանան պիտոր նմանեցունել կէն դանադիրը ում որ էնէ . իսկ փորվածքը ըլլայ պիտոր բարակ ու ամենաաղին : Պատկերին գաղափարը է աս հետեւեալ եղանակաւ :

Էն օրթան կայ մէկ յաղթուէ առապամը որուն մէջ նստած է Ալեքսանդր Մոսկովին կայսրը . Փրանցիկոս Նեմցէին կայսրը . Ֆէտերիկոս Կուլիէլմօ Պաուշին թէքը . առապան քաջօղները են չորս ձերմակ ձի, աս առապային առջևէն իբրեւ առաջնորդ կերթան կորօն, արդարութիւնը, ու չափաւորութիւն . աջ կողմը առապային ձիու վրէ հեծած են, Կոստանդին մոսկովի կայսեր եղբայրը, Բաւլօ Ճիօվաննի Եվէտի թէքուէ յաջորդ Բրինչիբէն, ու Լօնա Վէլլինիթօն Ինկիլիզի Ճէնէալը . ձախ կողմը Եվադէմպէսկ Նեմցէին Ճէնէալը, Պաուշի Պաուշի Ճէնէալը, Պարբաի-Թօլլի մոսկովին Ճէնէալը, ու Վեհտէ Պալիէալի Ճէնէալը : Ասոնց չորս կողմէն պտրած կեցեր են Վիթէնսթէին, Բլաթօֆ Մոսկովի խաղախներու Ճէնէալները, ու Պէննիկսէն, Վինձինձէոս, Միլօրիատովիթաք, Թաքէրնիսքէֆ ուրիշ մոսկովի Ճէնէալներ . ասոնց հետ կեցերեն Եօռի, Սաքէն, Թաւէնթէին, Բիէիսթ, Պուլլի Պաուշի Ճէնէալները հանդերձ երկու տղով Պաուշի թէքին՝ որ են Աւիուսթօ ու Կուլիէլմօ :

Աս ալայը կուգայկոր սանքի յաղթութե տաճարէն, որ կերևնայ հեռուէն՝ ու կերթան :

Թանկոր միաբանութի տաճարը . աս վերջի տաճարին չորս կողմը ու սրահին մէջ ձևացուցած է անհամար ժողովուրդ ամեն աղդերու . որ ուրախութիւն կրկնողն կոր ալայով եկած դիւցազուններուն ճառաջ բարեկեռու շնորհակալ ըլլալու երախտադիտութիւնը երեւց քաջութեանը համար . որ խաղաղեցին զժողովուրդները բռնաւորութեւն ձեռքէն . առապային առջեւ բարձրէն բարեկամութիւն ձեռք ձեռքի տրված կերէնան Մոռո ֆրանս սրբի ու ֆուլթուսով Մոսկովի մեռած Ճէնէպաններուն պատկերները . որ իբրեւ Թէրնկերուն կրնենկոր աս յաղթական ալային . յաղթութիւնը ու համբաւը կեցած են առապային վրայ իրեք պսակով . յաղթութիւնը ձախ ձեռքով բռներ է երկու պսակ՝ քի արմաւե . նիէ ու դաբնիէ , աջ ձեռքովը կողմէն կոր մէկ պսակը իրեք Թէրնկերուն գլուխը . համբաւը աջ ձեռքովը բռներ է մէկ փողմը ու ձախ ձեռքովը բռներ է մէկ հատոր գիրք . մը կէսը բացված , գիրքին մէջ գրուած է աս խօսքերը Խաղաղութիւն . Խաղաղութիւն . Խաղաղութիւն . Ով որ ընկերուն կողմի աս պատկերներն .

պիտոր տայ 4 ոսկի . պատկերներն փորվելը կը լմնանայ 1815 թին յունիսի մէջ , և ով որ կուզէ ընկերուն գրվելնէ՝ կամ Բիէթոպուռի և կմ Պէռլին խրկէ պիտոր Թէ նամակը Թէ ընկերութեւ ըստակը :

— Ինկիլիզին ծեր Թագաւորը մարմնով առողջութեւ կողմէն այնչափ դէշէ , բայց իր ծերութեւ պատճառաւ բարոյական հիւանդութիւնը միշտ միակերպ է :

— Պէռլին մէջ օգոստոսի 7ին երբոր փառաւոր լուսաւորուն ըրին ի պատիւ Թագաւորին , ասոնց մէջէն էն զըվարձային ան եղաւ որ շինել տրվէր էր մէկ միս ծախող խաւսապը . ասիկա մէկ Թագաւորի չէրիվէիմը վրայ որ լուսաւորված էր չորս կողմէն քաշել տրվաւ մէկ մեծ կովմը , և գրեց չորս կողմը կովին Նմանէյերէն մէկ ոտանաւորը որուն իմաստը էր . Իմ չեռքովս կը պոր կը պոր կը ընդդէմ ինչպէս մէկ չովմը պանիէյ . ով որ արհամարհէն է ինչ լազաւորու :

Պէռլին տնկէն պիտոր արձանմը ի պատիւ Աղեքսանդր կայսեր ան հրապարակին մէջ . որ կը կոչվի Աղեքսանդրի հրապարակ :

— Սթոգօլմի Թագաւորական պալատին

չորս կողմը Թուղթեր կը պուցեր էին . որոց մէջը կըսէին Թէ օրինաւոր ժառանգը Շվեդի Թագաւորուն է Կուսթաւօ 5 երդը , չէ Թէ հիմակվան Թէրը . աս ապստամբութեւ հանօղ Թուղթերը մէկէն փրցուցին վերցուցին պալատին պատերուն վրայէն :

— Յուլիսի 2 չին , Մալմօյի անունով մէկը շատ ֆրիդլական զանազան փորձեր ըրաւ Ֆրանսիոյ Թէրնկերին եղբոր առջեւ . ասոնց մէջէն էն երկեյին ան եղաւ . որ մէկ նորա գիւտ մեքենայովմը . որ հնարեր էր ինքը , մտաւ մէկ խորունկ հաւուղմը մէջ , ուրտեղ շատ ջուր կար , և աս իր մեքենայովը շինեց ջուրին տակ իրեն մէկ հանգիստ տեղմը . ուր տեղ մէկ երես գիր դրեց , ու վերջը վեր ելաւ . աս մարդուն գրածը ետքը տարին ցըցուցին Թագաւորին :

— Ինկիլիզէռայի մէջ կը խօսվէր Թէ Ամերիգացիներուն 2 քօրվէ Թագաւորված նաւը ու 17 խուրսանսի նաւերը բռներ են 2 ամսըվան միջոցի մէջ 108 Ինկիլիզի նաւ : Ինկիլիզի Թագաւորին տղան որ է հիմակվան Ինկիլիզէռայի կառավարը , օգոստոսի 12 ին մտաւ 5 չեքդ տարի :

— Շէքերին զօրունը՝ պղինձի ժանկի դէմ է տէր իմացվեցաւ մէկ փորձովմը : Մէկ տղամը իտալալու ատեն յանկարծակի կընց երկու պղինձէ ստակ , ու մէկ քանի վայրկեան անցնէն ետեւ սկսաւ մէկ ստամոքսի ցաւմը այնչափ սաստիկ . որ տղան կը մարմնէր կոր : Ավէզին դեղաւորներուն մէկը լսելունպէս աս դիպումաւքը , մէկէն տղուն 16 տրէմբէլէ շէքեր կերցնել տրվաւ , քիմը ժամանակ անցաւ չանցաւ ամեն ցաւերը կը արեցան , և առաջ որ տղուն երեսները կանանցեր էր՝ շէքերը ուտելէն ետքը մէկէն առջի գոյնը վրան եկաւ : Աս ստոյգ ու ճշմարիտ փորձէն ետեւ , ամեն մարդ առանց գիտնալու Թէ որ մէկ ժանկրոտ նիւթմը ուտէ կմ ժանկրոտ ջուրմը խմէն՝ մէկէն պօշ շէքեր ուտէ , զէրէմ պիտապիւր ան զէնքերն կտրող դեղնէ :

134 երեսին մէջ փոխանակ զինուորած ըլլալու եղերէ վինուորած :

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս , տասնըհինկ օրը մէյմը կը տըպվի .
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ԴԱԶԱՐՈՒ :